

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SOFIA KHATSERNOVA
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

SVETIMO PREKIŲ AR PASLAUGŲ ŽENKLO NAUDOJIMO NUSIKALSTAMOS
VEIKOS (BAUDŽIAMOJO KODEKSO 204 STRAIPSNIS) AIŠKINIMO IR
TAIKYMO PROBLEMOS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lektorė dr. Renata Marcinauskaitė

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGOS TEISINIAI ASPEKTAI	
1.1. Intelektinės nuosavybės teisės samprata ir sistema.....	7
1.2. Baudžiamosios atsakomybės už prekių ar paslaugų ženklo neteisėtą naudojimą nustatymo problemos.....	17
2. SVETIMO PREKIŲ IR PASLAUGŲ ŽENKLO NAUDOJIMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ	
2.1. Ekonomika ir verslo tvarka, prekių ar paslaugų savininko teisės kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės.....	22
2.2. Prekės ar paslaugos pažymėtos svetimu prekių ar paslaugų ženklu ir svetimas prekių ar paslaugų ženklas kaip nusikalstamos veikos dalykas	31
2.3. Didelė žala kaip svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo padariniai.....	35
2.4. Žymėjimas, pateikimas realizuoti, pasinaudojimas paslaugų ženklu kaip pavojingos veikos.....	42
2.5. Subjektyvieji svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo požymiai:	
2.5.1. Kaltė.....	45
2.5.2. Komercijos tikslai.....	47
3. SVETIMO PREKIŲ IR PASLAUGŲ ŽENKLO NAUDOJIMO SANTYKIS SU ADMINISTRACINIAIS TEISĖS PAŽEIDIMAIS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMU	
3.1. Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo (BK 204 straipsnis) ir pramoninės nuosavybės teisių pažeidimo (ATPK 214 ²⁷ straipsnis) santykis.....	50
3.2. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės už svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimą be leidimo atskyrimas.....	54
IŠVADOS.....	57
PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪRA.....	59
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	64
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	64
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	65
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	67

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas ir tyrimo reikšmė. Tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje itin opi problema – klastotės. Tarptautinės (ir regioninės) sutartys įpareigoja taikyti baudžiamąją atsakomybę už klastojimą „komerciniu mastu“, tačiau pagrindinė šio darbo problema - ar nacionalinis teisinis mechanizmas, su esamomis nusikalstamos veikos svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau ir – BK) 204 straipsnis) taikymo ir aiškinimo problemomis, gali užtikrinti prekių ir paslaugų ženklų tinkamą apsaugą, kartu neperžengiant *ultima ratio* principo ribų? Savavališkas svetimų prekių ar paslaugų ženklų naudojimas (žymėjimas ar realizavimas) ne tik pažeidžia jų savininkų intelektinę nuosavybę, bet ir vartotojų teises bei daro žalą ekonomikai, verslo tvarkai, kai kurių prekių klastojimas gali pakenti ir žmogaus sveikatai, gyvybei. „*Klastojimas <...> tapo patrauklia veikla, kaip ir kita organizuota plataus masto nusikalstama veika, pavyzdžiui, neteisėta prekyba narkotikais. Nerizikuojant būti nubaustam didelėmis bausmėmis, galima gauti daug pelno*¹“, be to tam tikrais atvejais, tai niša nusikalstamu būdu gautų pinigų legalizavimui. Plintant tarptautinei prekybai per tokias prekybos platformas elektroninėje erdvėje, kaip „eBay Inc“, „Amazon.com, Inc“ ir „Alibaba.com“ ir kt., prekių tikrumo identifikavimas ir užtikrinimas tampa dar sudėtingesnis, taip pat susiduriama su problema, kuomet prekybininkai siekdami, kuo pigesnės savikainos perparduoda be prekių ženklo savininko sutikimo ar esant jo draudimui, prekes skirtas kitai rinkai (pvz., Apple produkcijos skirtos Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau ir – JAV) rinkai pardavimas Europos Sąjungoje (toliau ir – ES), kuomet mažmeninių kainų skirtumas siekia 30-40 proc.).

Kol kas, nėra priimtų tarptautinių ar regioninių taip pat ir Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus intelektinei nuosavybei ar nustatančių kriterijus šių veikų kriminalizavimui, juose tik fragmentiškai nurodoma, kad tokia atsakomybė turi būti. Būtina nacionalinėje teisėje nustatyti reguliavimą tenkinantį tarptautinių sutarčių reikalavimus ir sukurti veikianti instrumentą kovai su klastotėmis. Tam tikslui analizuojami objektyvieji ir subjektyvieji BK 204 straipsnio sudėties požymiai.

BK 204 straipsnio formuluotė sudėtinga ir abstrakti, tad kyla problemų dėl

¹ Europos Komisijos 2005 m. liepos 12 d. pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais [2005] KOM276, p.1.

² Geiger, Ch. *Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research (Research*

nusikalstamos veikos požymių interpretavimo. Teismų praktika nėra taip pat pakankamai išplėtotą, šios kategorijos bylose, todėl neišspręstos esamos BK 204 straipsnio taikymo ir aiškinimo problemos. Dispozicijoje nurodyti sudėties požymiai „didelis kiekis“ ir „didelė žala“ teismų praktikoje taikomi pakankamai formaliai, jų reikšmė nėra išaiškinta, nėra aiškus santykis su tarptautinėse sutartyse naudojama sąvoka „komercinis mastas“, kuris rodo veikos pavojingumą, gali rodyti neteisėtos veiklos mastą.

Nesant aiškios, nedviprasmiškai suvokiamos baudžiamojo įstatymo normos, nėra efektyviai veikiama prieš svetimų prekių ar paslaugų ženklų naudojimą. Lieka neaišku, kokiais atvejais galima taikyti BK 204 straipsnį, o kokias Lietuvos Respublikos administracinės teisės pažeidimų kodekso (toliau ir – ATPK) 214²⁷ straipsnį, taip pat, kokie prekių ir paslaugų ženklų pažeidimai, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo (toliau ir – PŽĮ) prasme, yra kriminalizuoti.

Temos naujumas. Šiame darbe bus pirmą kartą analizuojami baudžiamieji prekės ženklų teisės pažeidimų aspektai ir BK 204 straipsnis. Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus tema Lietuvoje nėra plačiai paplitusi, autorių teisės baudžiamuosius aspektus analizavo M. Kiškis, M. Krikščionaitis, A. Nevera, A. Laurinavičius. S. Kaleinyko magistriniame darbe „Baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus tendencijos Lietuvoje pagrindai“ buvo analizuoti autorių teisių apsaugos aspektai, pramonės nuosavybės objektų apsauga apžvelgta tik fragmentiškai. P. Švedo disertacijoje analizuojant BK 192 straipsnį, tačiau pramonės nuosavybės, *per se* svetimų prekės ar paslaugų ženklų naudojimo baudžiamieji aspektai išsamiai nėra gvildinti iki šiol.

Baudžiamoji atsakomybė už pramonės nuosavybės teisės pažeidimus mokslinėje doktrinoje taip pat plačiai neanalizuojama. Baudžiamoji politika šiuo klausimu ir kai kurie materialiosios teisės klausimai intelektinės nuosavybės apsaugos kriminalizavimo srityje tirti 2012 metais išleistoje kolektyvinėje monografijoje „Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės (teisės) pažeidimus“². Atskiri baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas intelektinei atsakomybei aspektai („komercinis mastas“) nagrinėti A. Adam - „*Kas yra „komercinis mastas“? Kritinė Pasaulio prekybos organizacijos sprendimo Nr. WT/DS362/R analizė*“³, P. Sugden straipsnyje „*Kiek ilgai tęsis? „Komercinio masto“ reikšmė, autorių teisių pirataivime*“⁴, tačiau tik apžvelgiant esamą situaciją autorių teisės kontekste, ir nesiūlant galimų

² Geiger, Ch. *Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research (Research Handbooks in Intellectual Property)*. United Kingdom: MPG Books group, 2012.

³ Adam, A. What is "commercial scale"? A critical analysis of the WTO panel decision in WT/DS362/R. Sweet & Maxwell and its Contributors. 2011, 33(6): 342-348

⁴ Sugden P., *How long is a piece of string? The meaning of "commercial scale" in copyright piracy*. European Intellectual Property Review. 2009, 31(4): 202-212

sprendimų.

Keliamos problemos ištyrimo lygis. Prekių ir paslaugų ženklų apsaugos užtikrinimo baudžiamosiomis priemonėmis esamo mechanizmo taikymo ir aiškinimo problemos nacionaliniu lygmeniu nagrinėtos nebuvo. Vieningo šios problemos sprendimo tarptautiniu ir regioniniu lygmeniu taip pat nepriimta.

Atskirus aspektus susijusius su magistrinio darbo tema ir apkritai baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas intelektinei atsakomybei nagrinėjo A. Nevera, M. Kiškis, M. Krikščionaitis, S.Kaleinyko, P. Švedas.

Baigiamojo darbo originalumas. Šis darbas nebuvo publikuotas, tyrimas atliktas savarankiškai. Iki šio magistrinio darbo nebuvo tirta baudžiamosios atsakomybės taikymo už svetimo prekių ar paslaugų naudojimo problematika.

Tyrimo tikslas. Išanalizavus atsakomybę už svetimo prekių ar paslaugų ženklo panaudojimą numatančius teisės šaltinius, nustatyti baudžiamosios atsakomybės pagal BK 204 straipsnį reglamentavimo ir taikymo trūkumus, probleminius aspektus, pateikti siūlymų, kaip galima būtų tobulinti baudžiamąjį įstatymą, jo taikymą, atskleisti BK 204 straipsnio numatytos nusikalstamos veikos sudėtį ir taikymo probleminius aspektus.

Tyrimo uždaviniai. Magistrinio darbo tikslas bus pasiektas įgyvendinant šiuos uždavinius:

1. Išanalizuoti intelektinės nuosavybės apsaugos teisinius aspektus;
2. Atskleisti svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo sudėties požymių turinį, taikymo ir aiškinimo problemas;
3. Ištirti svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo kaip nusikalstamos veikos santykį su administraciniais pažeidimais ir civiliniais deliktais.

Tyrimo naudojami metodai. Atliekant mokslinį tyrimą magistriniam darbui naudoti sisteminis, loginis, statistinis, dokumentų analizės bei lyginamasis tyrimo metodai.

Dokumentų analizės metodu analizuoti nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo praktika.

Loginis metodas naudotas aiškinant nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus normų turinį, normų teisinius ir kvaziteisinius išaiškinimus, darant išvadas, taip pat analizuojant mokslininkų pozicijas, nustatant reglamentavimo aiškinimo kitimą ir priežastingumą.

Sisteminės analizės metodas naudotas atskleidžiant svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimą įtvirtinančios normos vietą BK ir kitų teisės normų, aktų ryšius, tarpusavio įtaką, sistemą.

Lyginamasis tyrimo metodas naudotas siekiant išskirti panašumus ir skirtumus tarp kitų valstybių reglamentavimo ir tarp tarptautinių, regioninių teisės aktų, jų projektų reglamentuojančių prekių ženklų apsaugą įvairiais lygmenimis.

Siekiant visapusiškai atskleisti svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo turinį fragmentiškai naudoti: lingvistinis, teleologinis, sisteminis teisės aiškinimo metodai.

Magistrinio darbo struktūra. Tyrimas susideda iš įvado, trijų dalių dėstomosios dalies ir išvadų. Pirmoji dalis „Intelektinės nuosavybės apsaugos teisiniai aspektai“ skirta apžvelgti intelektinės nuosavybės objektus jų vietą civilinėje, administracinėje bei baudžiamojoje teisėje. Taip pat atlikti tarptautinių, nacionalinių bei užsienio šalių teisės aktų, numatančių atsakomybę už intelektinės nuosavybės pažeidimus, o būtent už svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimą pažeidžiant savininko teises, lyginamąją analizę, ko pasekoje išskirti kriminalizavimo kriterijus.

Antrojoje dalyje „Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo sudėties požymių analizė“ išskiriamos svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo sudėties požymių atskyrimo problemos, jos nagrinėjamos nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų kontekste, formuojami galimi problemų sprendimai.

Trečiojoje dalyje „Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo santykis su administraciniais teisės pažeidimais ir civilinės atsakomybės taikymu“. Pirmą, analizuojama BK 204 straipsnio ir ATPK 214²⁷ straipsnio santykis, atsižvelgiant į esmingai besiskiriančias administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos sudėties požymius. Antra, išskiriami civilinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo kriterijai, kuomet veika padaroma „*turint leidimą*“, tačiau jo pažeidimo mastas rodo didesnę pavojingumą.

Ginamieji teiginiai.

1. BK 204 straipsnio sudėties požymiai nėra tinkamai pasirinkti, dėl to kyla šios normos inkriminavimo problemos;
2. Esant tokiai normai, taikant ir aiškinant BK 204 straipsnį, dauguma teismų praktikoje pateiktų išaiškinimų kelia problemų, yra nevienareikšmiški.

1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGOS TEISINIAI ASPEKTAI

1.1. Intelektinės nuosavybės samprata ir sistema

Siekiant tinkamai ištirti BK 204 straipsnio aiškinimo ir taikymo problemas tikslinga išskirti intelektinės nuosavybės objektų *per se* prekės ženklų teisių apsaugos pagrindus ir apžvelgti civiliniu lygmeniu pateikiamą intelektinės nuosavybės sampratą, apsaugos teorijas, intelektinės nuosavybės sistemą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtinta nuosavybės apsauga ir neliečiamumas. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aiškindamas šį straipsnį 2000 m. liepos 5 d. byloje Nr. 28/98 nurodė, jog: „*Konstitucijos 23 straipsnio normomis laiduojama nuosavybės teisių apsauga. Šiame straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumas įpareigoja kitus asmenis nepažeisti savininko teisių, o valstybę – saugoti ir ginti nuosavybės teises. Pagal Konstitucijos 23 straipsnį saugoma ir intelektinė nuosavybė*”. Kaip matoma, ginčai dėl to, ar intelektinė nuosavybė turi būti saugoma išspręsti. Tačiau probleminiais aspektais yra susiję su tuo, koku būdu valstybė tai privalo daryti. Šis aspektas gali būti atskleidžiamas, analizuojant intelektinės nuosavybės apsaugos teorijas.

Taigi, siekiant nustatyti prekių ženklų teisės, kaip intelektinės nuosavybės instituto reglamentavimo spragas, BK ir ATPK normų nesuderinamumo bei nevienodo teismo aiškinimo priežastis, būtina aptarti intelektinės nuosavybės apsaugą grindžiančias teorijas. Pritartina R. Birštonui, kad tiksliau teorijas būtų traktuoti, kaip argumentų grupę, kurios, sąlyginiai grindžiant bendru teoriniu pamatu, skirstomos į teorijas. Minėtas mokslininkas išskiria keturias intelektinės nuosavybės teorijas⁵. Iš jų, kaip baudžiamajai teisei reikšmingos, išskirtinos utilitarinė (ekonominė⁶) ir darbo (prigimtinių teisių⁷) teorijos, kadangi šių teorijų pamatinės nuostatos padės nustatyti, koku mastu turi būti kriminalizuoti intelektinės nuosavybės pažeidimai, į ką nukreipta intelektinės nuosavybės apsauga baudžiamuoju lygmeniu.

Kalbant apie utilitarines (arba ekonominę) teorijas, pažymėtina, kad jas „[...] vienija požiūris į intelektinės nuosavybės teises kaip į teisinį instrumentą, kuriuo įstatymo leidėjas siekia užtikrinti didžiausią socialinę naudą.”⁸ Remiantis utilitarinės teorijos postulatais⁹, intelektinė nuosavybė laikytina pozityviosios teisės rezultatu, o ne prigimtinė teise. Kas sąlygoja įstatymo leidėjo diskreciją nustatyti naujas, apriboti ar panaikinti esamas intelektinės nuosavybės teises, kadangi intelektinės nuosavybės teisinio reguliavimo tikslas visuotinė nauda, o ne atskirų grupių interesai. Autorės nuomone, būtent, vadovaujantis šia teorija, galima pateisinti vienareikšmio intelektinės nuosavybės teisės objekto – prekės ar paslaugų ženklo apsaugos baudžiamuoju lygmeniu būvimą BK. Dėl to, BK 204 straipsnio pagrindinė vertybė yra ekonomika ir verslo tvarka, o ne intelektinė nuosavybė.

Atkreiptinas dėmesys, kad utilitarinės teorijos argumentai taikomi ir šiais laikais¹⁰, kaip

⁵ Utinilitarinė, darbo, asmenybės arba moralinė ir kritinės intelektinės nuosavybės teorijas.

⁶ Kiškis, M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos, Teisė. 2009, 73: 24 – 37

⁷ *Ibid*

⁸ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, 1 skyrius

⁹ Utilitarinių teorijų postulatai išryškėjo jau Sofoklio „Antogonėje” Kreonto situacijoje, 1474 m. Venecijos dekretu, 1710 m. karalienės Anos statute antrašte „*Įstatymas, skirtas mokymosi skatinimui <...>*”, 1790 m. JAV Konstitucijos 1 str. 8 d. įpareigojusi Kongresą „*skatinti mokslo ir naudingųjų menų pažangą*”.

¹⁰ Birštonas, R., *op cit.*, 1 skyrius

antai Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba, kuri yra 1994 metų Pasaulinės prekybos organizacijos steigimo sutarties (konvencijos)¹¹ priedas (1C) (toliau ir – TRIPS), 7 straipsnyje nurodoma: „*Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir užtikrinimas turėtų prisidėti prie technologijų inovacijos skatinimo ir technologijų perdavimo bei platinimo, duoti abipusę naudą technologinių žinių kūrėjams ir vartotojams tokiu būdu, kuris skatintų socialinę bei ekonominę gerovę ir subalansuotų teises ir pareigas.*“; 8 straipsnio 2 dalyje nurodoma: „*Kad būtų užkirstas kelias teisių turėtojų piktnaudžiavimui intelektinės nuosavybės teisėmis arba praktikai, nepagrįstai ribojančiai prekybą ar darančiai neigiamą poveikį tarptautiniam technologijų perdavimui, gali būti reikalingos atitinkamos priemonės su sąlyga, kad jos atitiktų šios Sutarties nuostatas.*“. Iš šių nuostatų matomas akivaizdus prioritetas viešiesiems interesams – socialinei gerovei.

Dabartiniu laikotarpiu labiausiai išryškėję utilitarinės teorijos argumentai pasireiškė ekonominės intelektinės nuosavybės analizės pavidalu¹². Patentų, autorių teise skatinamas šių institutų saugomų objektų progresas. Komercinių paslapčių apsauga skirta skatinti investicijas į saugomą informaciją, kuri negali būti saugoma patentų teise. Prekių ženklų apsauga pateisinama siekiu sumažinti vartotojų išlaidas renkantis produktą ir investicijų į prekių kokybę skatinimu.¹³

Taigi, Europos Sąjungos teisės aktų leidyba ir, autorės nuomone, pagrindinis tarptautinis teisės aktas TRIPS, bent abstrakčiai reglamentuojantis intelektinės nuosavybės teisių objektų apsaugą, baudžiamuoju lygmeniu bei įtakojantis BK 204 straipsnio turinį, grindžiamas utilitarinės teorijos nuostatomis. Tai lemia, kad intelektinės nuosavybės teisės, susijusios su komercija, yra pozityviosios, o pačios apsaugos tikslas visuotinė socialinė nauda, viešasis interesas. Tačiau pabrėžtina, kad skirtingos teorijos gali sąveikauti tarpusavyje. Pritartina autorių nuomonei, kurie pažymi, kad intelektinės nuosavybės apsauga privalo būti, bet kartu negali būti reglamentuojama per griežtai, kadangi tai gali turėti neigiamų pasekmių pačiam intelektinės nuosavybės teise saugomų naujų objektų sukūrimui, esamų tobulinimui.¹⁴ Todėl, siektina, kad būtų sukurta darni intelektinės nuosavybės apsaugos sistema, gebanti apsaugoti visus intelektinės nuosavybės objektų rinkos dalyvius.

Darbo arba prigimtinių teisių teorija yra priešinga utilitarinei, jos esmė ta, kad asmuo, sukūręs savo intelektiniu darbu tam tikrą rezultatą, turi prigimtines teises į jį, o dėmesio centre

¹¹ Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620

¹² Plačiau apie ekonominę intelektinės nuosavybės analizę ir išsamią šios krypties bibliografiją žr.: Menell P. S. *Intellectual Property: General Theories* //Ed. B. Bouckaert, G. De Geest, *Encyclopedia of Law and Economics*, Cheltenham, 2000. Vol. II

¹³ Birštonas, R., *op cit.*, 1 skyrius

¹⁴ Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS), yra Pasaulinės prekybos organizacijos steigimo sutarties priedas (1C), todėl autorės nuomone, turi būti aiškinama atsižvelgiant į Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos politiką.

yra ne visuomenės, o individo ar jų grupių interesai. Priešingai nei utilitarinių teorijų atveju įstatymų leidėjo reglamentavimo galimybės yra ribotos, kadangi kaip ir visos prigimtinės teisės, taip ir ši turi būti deramai saugoma. Taigi, reguliavimo pagrindinis tikslas yra individo teisių, o ne socialinės gerovės užtikrinimas. Tačiau ši „gryna“ teorija nesuderinama su esama intelektinės nuosavybės objektų įvairove, jų veikimo ypatumais, skirtumais su nuosavybės samprata (CK IV knygos prasme). Be to išlieka aktualūs klausimai dėl kūrinių našlaičių¹⁵: priėmus 2012 m. spalio 25 d. Direktyvą (2012/28/EU) dėl tam tikro leistino nenustatytų autorių teisių kūrinių naudojimo, ši problema nebuvo visiškai išspręsta¹⁶. Akivaizdžiausiai nepritaikytinos šiai teorijai yra geografinės nuorodos, kurios nepriklauso niekam ir nėra asmens darbo rezultatas. Taip pat, kaip minėta, intelektinės nuosavybės teisės nėra visiškai absoliučios, nes priešingai nei nuosavybės teisių atveju, intelektinės nuosavybės teisių savininkams (jeigu tokie yra) tik suteikiamos tam tikros teisės (drausti konkrečiais būdais naudoti prekės ženklą) intelektinės nuosavybės objekto atžvilgiu.

Intelektinė nuosavybė daro pernelyg didelę įtaką visuomenei, kad asmenims būtų suteikiamos absoliučios teisės į ją. Pastaroji įtaka priklauso nuo pačio objekto prigimties ir paskirties: vienu atveju, šie objektai susiję su menu kultūra, kitu atveju - su visuomenės saugumu, sveikata ir pažanga. I. Niutonas 1675 m. vasario 5 d. laiške R. Hukui, nurodė, kad pažangos vystymas (tarp jų ir Niutono traukos dėsnis) kuriamas „*stovint ant milžinų pečių*“ (*angl. standing on the shoulders of giants*), t. y. kitų asmenų sukurtų intelektinių produktų pagrindu.¹⁷ Todėl kalbant apie intelektinę nuosavybę ne visada tikslinga numatyti griežtą reguliavimą, kadangi tai gali neigiamai atsiliepti intelektinės nuosavybės objektų kūrimui, t.y. stabdyti jų vystymąsi. Kartu pažymėtina, kad intelektinės nuosavybės objektų savininkų negebėjimas teisinėmis priemonėmis (reglamentavimo nepakankamumas, abstraktumas) apsaugoti savo intelekto rezultatų taip pat stabdo jų kūrimą.

Paminėtina, kad Pasaulinė prekybos organizacija išskiria dvi intelektinės nuosavybės reglamentavimo priežastis¹⁸. Pirmoji, yra būtinybė teisiškai įforminti intelektinės nuosavybės objektų turtinių ir neturtinių teisių priklausomybę kūrėjams (teisė į savo sukurtą intelektinės nuosavybės rezultatą). Antroji, užtikrinti kūrybos, intelektinės veiklos rezultatų sklaidą, jų panaudojimą, sąžiningą prekybos skatinimą, siekiant socialinio – ekonominio progreso.

¹⁵ Kūriniai, kurių autorius nežinomas

¹⁶ Ši problema nesusijusi su magistrinio darbo temos atkleidimu, todėl toliau neplėtojama. Plačiau žr. Matulionytė R., *Skaitmeninės bibliotekos: kūrinių našlaičių direktyvos įgyvendinimas Lietuvoje*. Mokslo studija / Lietuvos teisės institutas; (Internetinis leidinys) <http://teise.org/data/Skaitmenines-bibliotekos.pdf>

¹⁷ Vaver, D. *Intellectual Property Rights – Critical Concepts in Law. Part 5*. United Kingdom: MPG Books group, 2006, p. 356

¹⁸ World Intellectual property organization Understanding Industrial property. WIPO Publication [interaktyvus] No. 895(E), Switzerland [žiūrėta 2015-04-27] http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/895/wipo_pub_895.pdf, p. 4

Taigi, Pasaulinė prekybos organizacija grindžia intelektinės nuosavybės apsaugą tiek darbo, tiek utilitarine teorijomis, iš ko seka, kad TRIPS ir kiti teisės aktai, susiję su intelektinės nuosavybės apsaugos mechanizmais, turi būti taikomi taip, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp intelektinės nuosavybės teisės savininko, vartotojų (ir galimai kitų) ir pažeidėjo, jam adekvačiai parenkant atsakomybės rūšį (civilinė, administracinė, baudžiamoji atsakomybė).

Kaip minėta, dauguma intelektinės nuosavybės objektų esmingai skiriasi tiek savo prigimtimi, tiek reguliavimu, todėl, autorės nuomone, būtų tikslinga nagrinėti kiekvieno intelektinės nuosavybės objekto (ar jų grupės) kriminalizavimo klausimą atskirai. Tačiau dėl pasirinktos magistro darbo temos ir ribotos tyrimo apimties bus nagrinėjamas tik prekių ir paslaugų ženklų apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis problemos.

Kitas svarbus intelektinės nuosavybės apsaugos dokumentas Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartija¹⁹, kuri nuo Lisabonos sutarties²⁰ įsigaliojimo tapo privaloma taikant Europos Sąjungos teisės aktus. Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartijos 17 straipsnio 2 dalyje imperatyviai nurodoma, jog intelektinė nuosavybė turi būti saugoma.

Analizuojant nacionalines normas, nustatančias atsakomybę už pramonės nuosavybės objektų apsaugos pažeidimus, tikslinga apžvelgti pramonės nuosavybės raidą, ankstyvuosius svarbiausius įvykius Lietuvoje, susijusius su santvarkos pasikeitimais.

Tarpukario laikotarpiu paskelbus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, Lietuvoje galiojo 1913 m. Rusijos Pramonės įstatai (1921 m. kovo 23 d. jie buvo papildyti). 1922 m. pirmuoju prekių ženklu Lietuvos Respublikos prekybos ir pramonės departamento patentų skyriaus Prekių ženklų registre buvo įregistruotas Kauno eksporto transporto įmonės akcinės bendrovės "Ekstransas" prekių ženklas EKSTRANSAS (registracijos Nr. 6833).

Vėliau sekė intensyvios įstatymo leidybos ir tarptautinio bendradarbiavimo plėtros etapas: 1925 m. sausio 27 d. priimtas Prekių ženklų įstatymas; 1929 m. Pasirašytos tarptautinės sutartys dėl prekių ženklų apsaugos su Italija ir Jungtinėmis Amerikos Valstijomis; 1930 m. Pasirašytos sutartys dėl prekių ženklų apsaugos su Anglija, Prancūzija, Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga, įsigaliojo sutartis su Latvija dėl prekių ženklų apsaugos; 1931 m. Pasirašyta sutartis dėl pramoninės nuosavybės apsaugos su Belgija; 1932 m. Įsigaliojo sutartys dėl prekių ženklų ir pramoninės nuosavybės apsaugos su Švedija, Portugalija, Čekoslovakija; 1934 m. Pasirašyta sutartis dėl prekių ženklų apsaugos su Danija; 1936 m. Pasirašyta sutartis dėl pramoninės nuosavybės apsaugos su Estija.

Okupacijos laikotarpiu Lietuvoje negaliojo minėti teisės aktai. Lietuvos savo patentinės

¹⁹ Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartija. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. [2010] Nr. 2010/C 83/02

²⁰ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. [2007] OL C 306

sistemos tolesnis kūrimas buvo sustabdytas.

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, įsteigta Patentų valdyba (Lietuvos Respublikos Vyriausybės lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 337 pagrindu). 1990 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sprendimu pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikimui įsteigti Valstybinį patentų biurą. Ir tų pačių metų balandžio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu įsteigtas Valstybinis patentų biuras ir patvirtinti laikinieji jo nuostatai.

Vėliau buvo toliau atliekami veiksmai, užtikrinantys tarptautinį bendradarbiavimą: Lietuvos Respublika įstojo į Jungtinių Tautų Organizaciją, tapo Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau ir - WIPO) nare.

Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtinti patentinių patikėtinių nuostatai, išradimų, pramoninių pavyzdžių, prekių ir paslaugų ženklų paraiškų registravimas Lietuvos Respublikoje ir galiojančių prekių ir paslaugų ženklų liudijimų, išduotų buvusioje Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungoje, įskaitant liudijimus, išduotus pagal Madrido sutartį, perregistravimas.

1998 m. Lietuvos Respublika tapo Budapešto sutarties dėl mikroorganizmų deponavimo pripažinimo procedūros patentavimo reikmėms nare. Tų pačių metų balandžio 27 d. Prekių ženklų įstatymų sutartis įsigaliojo Lietuvos Respublikoje.

Iš pateiktos prekių ženklų apsaugos matoma, kad atkūrus nepriklausomybę buvo tarsi iš naujo pradėta prekės ženklų teisės raida Lietuvoje. Todėl darytina išvada, kad Lietuvoje nebuvo galimybės susidaryti intelektinės nuosavybės apsaugos kriminalizavimo tradicijoms.

Sąvoka „intelektinė nuosavybė“ apibūdina žmogaus intelektinės veiklos rezultatą. Intelektinės nuosavybės teisės apsauga nukreipta į kūrėjų interesus, suteikiant jiems intelektinės nuosavybės teises į veiklos rezultatą.²¹ WIPO steigiamoje konvencijoje nepateikiama intelektinės nuosavybės sąvoka, o išvardijami saugomi intelektinės nuosavybės teisės objektai: „*literatūros, meno ir mokslo kūriniais; atlikėjų atlikimu, fonogramomis, garso įrašais, radijo ir televizijos transliacija; išradimais visose žmogaus veiklos srityse; moksliniais atradimais; pramoniniais pavyzdžiais; prekių ir paslaugų ženklais, verslo pavadinimais ir komerciniais žymėjimais; apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, ir visomis kitomis teisėmis, kurios atsiranda iš intelektinės veiklos pramonės, mokslo, literatūros ir meno srityje*“.²²

Terminas „intelektinė nuosavybė“ šiais laikais apima įvairias ir savarankiškas teises. Intelektinės nuosavybės objektai, tokiais pripažinti ir (arba) buvo sukurti (išrasti) skirtingu

²¹ Birštonas, R., et al. Intelektinės nuosavybės teisė. Vilnius: Registrų centras, 2010, 1 skyrius

²² World Intellectual property organization Understanding Industrial property. WIPO Publication [interaktyvus] No. 895(E), Switzerland [žiūrėta 2015-04-27] http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/895/wipo_pub_895.pdf

laikotarpiu, skirtingomis aplinkybėmis ir skirti skirtingiems tikslams pasiekti. Todėl kiekvienos iš jų teisinis reglamentavimas turi jam būdingų skirtumų. Pavyzdžiui, nors ir autorių teisės, ir geografinių nuorodų apsauga priskiriamos prie intelektinės nuosavybės teisių, bet autorių teisių objektas yra asmens sukurtas originalus kūrinys, kurio atžvilgiu įgyjamos turtinės (terminuotos ir perleidžiamos) ir neturtinės teisės. Geografinės nuorodos nesukuriamos konkretaus asmens, todėl jokių teisių konkrečiam asmeniui nesuteikia, teisinė apsauga nėra ribojama terminais, negalima teisių perleisti. Pažymėtinas šių teisė institutų tikslo skirtumas: autorių teisių suteikimas skatina naujų objektų kūrybą, o geografinių nuorodų apsauga pirmiausia skirta užkirsti kelią vartotojų klaidinimui dėl prekės kilmės.²³

Esama ir kitų priežasčių, apsunkinančių universalų intelektinės nuosavybės apibrėžimo sukūrimą. Intelektinės nuosavybės teisės sritis yra viena iš sparčiausiai besivystančių, kas sąlygoja vis naujų intelektinės nuosavybės teisių (objektų), išsiskiriančių naujais požymiais, atsiradimą. Intelektinės nuosavybės apsaugos objektai skirtingose šalyse saugomi nevienodai²⁴. Kyla specifinių problemų dėl objektų, nepritampančių prie įprastų intelektinės nuosavybės teisių apsaugos mechanizmų (pavyzdžiui, tradicinės kultūros išraiškos yra siejamos ne su apibrėžtais teisių turėtojais, bet su tam tikra bendruomene). Jiems taikyti dažniausiai naudojamą utilitarinę intelektinės nuosavybės teisių apsaugos teoriją, taip pat nėra galimybės.²⁵

Taigi, norint išsamiai apibrėžti intelektinės nuosavybės teises reikėtų arba išvardyti visus skirtingoms teisėms būdingus požymius, (tačiau, atsižvelgiant į diskutuotiną ir kintantį šių teisių katalogą, tai, vargu, ar įmanoma) arba pateikti itin abstraktų *per se* netikslų apibrėžimą. Dėl šių priežasčių, teisės aktuose intelektinės nuosavybės sąvokos apibrėžimo problemą bandoma spręsti dviem esminiais būdais: vienu atveju, minėtų sąvokų apibrėžimas dažniausiai nėra pateikiamas (pvz. Lietuvos, kaip ir daugelio užsienio valstybių, nacionalinėje teisėje), nepaisant to, kad pačios sąvokos teisės aktuose vartojamos (pvz.: Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1 knygos II skyriaus 8 skirsnis, 5.1 str., Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1 str. 1 d., Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 3 str. 1 d. 8 p.)²⁶; kitu atveju, minėtas

²³ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, 1 skyrius

²⁴ Birštonas, R. *Ibid.*: Pavyzdžiui, per pastaruosius kelis dešimtmečius atsiradusios puslaidininkinių gaminių topografijų ir duomenų bazių sui generis teisinė apsauga. Plintant internetinių paslaugų prieinamumui kilo poreikis saugoti domenų vardus. Išskirtina vieną iš Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos veiklos kryptį, skirta tradicinių kultūros išraiškų apsaugai Apie tradicinių kultūros išraiškų teisinės apsaugos problematiką bei sąsajas su intelektine nuosavybe žr.: Indigenous Heritage and Intellectual Property: Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore. – Ed. Von Lewinski S. The Hague: Kluwer Law International, 2004

²⁵ Birštonas, R., *op cit*, 1 skyrius

²⁶ Intelektinės nuosavybės sąvokos apibrėžimas buvo pateikiamas iki 2004 m. gegužės 1 d. galiojusio Lietuvos Respublikos intelektinės nuosavybės apsaugos importuojant ir eksportuojant prekes įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad intelektinė nuosavybė yra autorių teisės, gretutinės teisės ir teisės į pramonės nuosavybę (prekių ženklus, išradimus, pramoninį dizainą). Pastebėtina, kad iš šis apibrėžimas neapėmė visų tuo metu Lietuvoje saugomų intelektinės nuosavybės teisių.

apibrėžimas pateikiamas vardijant konkrečias teises, bet paprastai nepateikiamas išsamus teisių sąrašas (dėl nuolat kintančio teisių turinio, naujų atsiradimo, ypač atsižvelgiant į technologinį progresą). Šis aspektas buvo tinkamai atskleistas pavyzdžiui, 1967 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos steigimo konvencijos 2 straipsnio (viii) punkte²⁷:

*„Todėl vietoj intelektinės nuosavybės sąvokos apibrėžimo tikslingiau yra skirti bendrus požymius, kurie su mažesnėmis ar didesnėmis išlygomis tinka šiuo metu pripažįstamoms intelektinės nuosavybės teisėms. Pamatinis visas intelektinės nuosavybės teises vienijantis požymis yra nematerialus (kitaip tariant, idealus arba tik protu suvokiamas) šių teisių objektas. [...] Iš nurodyto esminio požymio kyla svarbių tolesnių padarinių”*²⁸ Pirmojo padarinio esmė, kad intelektinės nuosavybės teisių objektą vienu metu gali naudoti neribotas skaičius subjektų. Tai nebūdinga nuosavybės teisei ir daro negalimą tradicinių nuosavybės teisių gynimo būdų naudojimą. Antrasis padarinys pasireiškia tuo, kad priešingai nei nuosavybės teisėje, intelektinės nuosavybės teises ir jų turinį nustato tik teisės aktai, o ne pačio materialaus daikto savybės (pvz.: nekilnojamas turtas). Bendrai kalbant – ne objekto specifinės savybės nulemia teisių turinį ir apimtį, o reglamentavimas nulemia objekto savininkui suteikiamų teisių turinį ir apimtį. Trečiasis padarinys parodo, intelektinės nuosavybės objekto, nematerialumą, kuris nulemia, kad jis egzistuoja nepaisant jo materialios išraiškos.²⁹ Tačiau aktuali magistrinio darbo temai sąsaja su materialia intelektinės nuosavybės objekto išraiška yra ta, kad intelektinės nuosavybės objekto naudojimo pažeidimai priklausomai nuo tikslų, masto ir pavojingumo gali nulemti materialios intelektinės nuosavybės objekto išraiškos konfiskavimą, sunaikinimą.

Neabejojama, kad intelektinės nuosavybės teisė yra civilinės teisės dalis, tačiau jos vieta nacionalinėje civilinės teisės sistemoje nėra tiksliai apibrėžta. Ši problema daugiau nebus analizuojama, pateikiama tik apžvalga, siekiant geriau atskleisti intelektinės nuosavybės teisės sampratą ir BK 204 straipsniu saugomų vertybių (pagrindinės ir papildomų) ypatybes.

Santykiai dėl intelektinės nuosavybės, kurie gali būti turtiniai ir asmeniniai neturtiniai bei susiklostantys tarp nepavaldžių vienas kitam asmenų, priskirtini prie civilinių teisinių santykių (CK 1.1. straipsnio 1 dalis, 1.111 straipsnis), iš ko seka, kad intelektinės nuosavybės teisė patenka į civilinės teisės sritį. Pažymėtina, kad Lietuvai yra būdinga pandektinė civilinės teisės sistema, paremta tradiciniu skirstymu į bendrąją civilinės teisės dalį ir keturis specialiosios dalies pošakius. Tačiau, ar galima intelektinės nuosavybės teisę laikyti atskiru, savarankišku civilinės teisės pošakiu, ar ją apima CK 4 knygos 5 dalyje reglamentuojamas nuosavybės teisės institutas?

²⁷ „<...> prie intelektinės nuosavybės priskiriamos teisės, susijusios su: <...> visomis kitomis teisėmis, atsirandančiomis iš intelektinės veiklos pramonėje, mokslinėje, literatūros ar meno srityje.”

²⁸ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, 1 skyrius

²⁹ *Ibid.*

Dabartinis reglamentavimas neatsako į šį klausimą. Kadangi intelektinės nuosavybės teisės CK reglamentuotos „*fragmentiškai ir nesistemiškai: komercinių paslapčių teisinė apsauga aptariama prie civilinių teisių objektų CK 1.116 straipsnyje, juridinio asmens pavadinimo teisinė apsauga reglamentuojama CK 2 knygos 2 dalyje, <...>. Visos kitos intelektinės nuosavybės teisės reglamentuojamos specialiuose įstatymuose. Manytina, kad intelektinės nuosavybės teisė šiandien turėtų būti laikoma savarankišku civilinės teisės pošakiu <...>*“³⁰ Iš to seka ir atskirų intelektinės nuosavybės objektų kriminalizavimo nevienodumas.

Intelektinės nuosavybės teisė, kaip minėta, apima įvairių objektų apsaugą, kurie esmingai skiriasi savo reguliavimu, dėl to kyla minėta intelektinės nuosavybės sąvokos problema. Šiuo aspektu, autorės nuomone, nėra tikslinga saugoti viena baudžiamąja norma kelis intelektinės nuosavybės objektus, kaip pavyzdžiui BK 195 straipsnyje. Apibūdinant intelektinę nuosavybę yra vardijami jos objektai. Klasifikuojant intelektinę nuosavybę, objektai skirstomi į autorių teisių ir pramonės nuosavybės objektus. Skirstymas grindžiamas objektų kilme. Autorių teisės objektai susiję su kultūra, pramonės nuosavybės – su pramone. Tačiau tokia „*Klasifikacija yra sąlyginė, nes [...] kai kurie intelektinės nuosavybės objektai [...] gali būti priskirti ir prie autorių teisių, ir prie pramonės nuosavybės objektų*“³¹, be to derėtų atkreipti dėmesį, kad intelektinės nuosavybės objektų daugėja, keičiasi esamų objektų savybės.

Autorių teisė apima: autorių teisių (kūrinių apsauga), gretutinių teisių (atlikimų, fonogramų, transliacijų, audiovizualinių kūrinių (filmų) pirmųjų įrašų apsauga) ir *sui generis* duomenų bazių apsaugą.

Pramonės nuosavybės sąvoka dėl tapačių priežasčių, kaip ir intelektinės nuosavybės sąvoka sunkiai įvardijama. Tačiau vadovaujantis 1883 m. kovo 20 d.³² Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo 1 straipsnio 3 punktu akivaizdu, kad apsauga pramonės nuosavybės objektams taikytina plačiau: „*Pramoninė nuosavybė suprantama pačia plačiausia prasme ir apima ne tik pramonę ir prekybą tiesiogine prasme, bet taip pat ir žemės ūkio gamybos sritis, kalnakasybos pramonę ir visus produktus – tiek gaminamus, tiek ir gamtinės kilmės, pavyzdžiui: vyną, grūdus, tabako lapus, valgius, gyvulius, iškasenas, mineralinius vandenis, alų, gėles, miltus.*“ Pramonės nuosavybė egzistuoja įvairiausiomis formomis (objektais). Pramonės nuosavybės objektus bendriausiai nurodo Paryžiaus konvencijos³³ 1 straipsnio 2 dalis: „*Pramoninės nuosavybės apsaugos objektais laikomi: išradimų patentai, naudingieji modeliai,*

³⁰ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, 1 skyrius

³¹ Ibid.

³² Peržiūrėta Briuselyje 1900 m. gruodžio 14 d., Vašingtone 1911 m. birželio 2 d., Hagoje 1925 m. lapkričio 6 d., Londone 1914 m. birželio 2 d., Lisabonoje 1958 m. spalio 31 d. ir Stokholme 1967 m. liepos 14 d. Lietuvos Respublika yra Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo narė nuo 1994 gegužės 22 d. (Žin., 1996, Nr. 75-1796)

³³ 1994 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios. 1996, Nr. 75-1796

pramoninis dizainas, prekių ženklai, paslaugų ženklai, firmų vardai ir kilmės nuorodos arba kilmės vietos pavadinimai, taip pat apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos.”. Pramonės nuosavybės objektais taip pat laikomi vėliau pradėti saugoti: puslaidininkinių gaminių topografijos, augalų veislės, domenų vardai.³⁴

Dalis intelektualinės nuosavybės teisės objektų, neturi tiesiogiai išreikšto „intelektualinio rezultato“ elemento. „Svarbu, kad pramonės nuosavybės objektas, paprastai reiškia tam tikrą informaciją, ypač vartotojams, apie prekę ir paslaugą esančią rinkoje. Apsauga nukreipta prieš neteisėtą tokio žymėjimo naudojimą, klaidinančią vartotoją ir prieš klaidinančią praktiką rinkoje iš esmės”³⁵

Minėtas intelektualinės nuosavybės skirstymo pagrindas yra svarbiausias, tačiau, taip pat, atkreiptinas dėmesys į autorių teisės ir pramonės nuosavybės objektų, esminį skirtumą - teisinės apsaugos atsiradimo momentą. Autorių teisėje objektas saugomas nuo sukūrimo, pramonės nuosavybės teisėje – nuo įregistravimo.

Kitas intelektualinės nuosavybės teisės objektų skirstymas remiasi veikla, iš kurios atsiranda intelektualinės nuosavybės objektas, ir tokio objekto paskirtimi. Šios klasifikacijos autorius mokslininkas V. A. Dozorcevas.³⁶

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta galima teigti, kad pagal šiuo metu galiojanti baudžiamąjį įstatymą Lietuvos Respublikoje kriminalizuota šių intelektualinės nuosavybės objektų apsauga nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai ir nusikalstamų veikų intelektualinei nuosavybei skyriuose:

1) Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai skyriuje (XXXI skyrius), kriminalizuoti prekių ženklų teisės pažeidimai (BK 204 straipsnyje). Taip pat, šio skyriaus 210 straipsnyje „Komercinis šnipinėjimas” ir 211 straipsnyje „Komercinės paslapties atskleidimas” kriminalizuoti konkurencijos teisės pažeidimai.

2) Nusikalstamų veikų intelektualinei nuosavybei skyriuje (XXIX skyrius) kriminalizuota autorių teisių apsauga: 192 straipsnyje „Literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas”, 193 straipsnyje „Informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas”, 194 straipsnyje „Neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimas.”, 195 straipsnyje „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas”,

³⁴ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 35

³⁵ World Intellectual property organization Understanding Industrial property. WIPO Publication [interaktyvus] No. 895(E), Switzerland [žiūrėta 2015-04-27] http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/895/wipo_pub_895.pdf, p. 5

³⁶ Dozorcev, V. A. *Intelektualnye prava: Ponjatie. Sistema. Zadachi kodifikacii*. Sbornik statej. Moskva: Statut. 2005, s. 32-51

kriminalizuota patentų, dizainų, juridinių asmenų pavadinimų teisių pažeidimai.

Atsižvelgiant į pasirinktą tyrimo temą, toliau bus nagrinėjami prekių ženklų teisės pažeidimai, kriminalizuoti BK 204 straipsnyje.

1.2. Baudžiamosios atsakomybės už prekių ar paslaugų ženklo neteisėtą naudojimą nustatymo problemos

Nusikalstamų veikų kriminalizavimas ir dekriminalizavimas yra sudedamoji valstybės baudžiamosios politikos dalis. Galutinį sprendimą dėl veikos buvimo ar nebuvimo baudžiamajame įstatyme sprendžia Lietuvos Respublikos Seimas. Įstatymo leidėjui daro įtaką bendrieji baudžiamąją politiką formuojantys veiksniai: pavyzdžiui, nusikalstamumo būklė, dinamika, struktūra; parlamentarų politinės, religinės, teisinės, asmeninės pažiūros; tarptautinė ir regioninė teisė; kriminologijos, baudžiamosios teisės doktrina, ir kokia kartais būtų neobjektyvi - viešoji nuomonė (ir t. t.). Pažymėtina, kad toks baudžiamasis įstatymas, kuriuo veika kriminalizuojama arba dekriminalizuojama, privalo būti suderintas ir neprieštarauti formaliems ir materialiams reikalavimams, keliamiems konstitucinės, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės.³⁷

Nacionalinėje baudžiamosios teisės teorijoje susiformavo pagrindiniai veikos kriminalizavimo kriterijai, kuriuos su tam tikrais ypatumais (siauriau ar plačiau) pripažįsta dauguma šių sritį nagrinėjančių Lietuvos ir užsienio mokslininkų. Taigi, mokslinėje doktrinoje išskirtini šie veikos kriminalizavimo kriterijai:

- 1) daugumos įsitikinimas, kad baudžiamasis įstatymas gina tas socialines vertybes, kurios yra gyvybiškai svarbios. Taigi, siekiama, kad visuomenėje vyrautų pageidaujama tvarka. Autorės nuomone, šį kriterijų galima sieti su visuomenės poreikiu kriminalizuoti veiką, tarsi pasmerkiant netinkamą elgesį;
- 2) konkreti socialinė vertybė negali būti apginta nesinaudojant griežtomis baudžiamosios teisės priemonėmis, kitaip tariant užtikrina *ultima ratio* principo taikymą įstatymų leidyboje taikymą;
- 3) kriminalizuojamos veikos paplitimas. Autorės nuomone, tiksliau būtų kalbėti apie kriminologinės charakteristikos duomenis, nurodančius veikos paplitimą, asmenų darančių veiką pavojingumą ir pan.;
- 4) galimybė baudžiamojo proceso tvarka nustatyti kriminalizuotos veikos padarymą. Šis kriterijus tiesiogiai susijęs su baudžiamojo proceso įstatymo normomis, todėl plačiau

³⁷ Švedas, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. Teisė. 2012, 82: 12 - 25

neapžvelgiamas³⁸. Tačiau, autorė pažymi, kad baudžiamojo įstatymo normos turi būti konstruojamos atsižvelgiant į procesinius kriminalizuojamų veiksmų tyrimo ypatumus. Tai ypač aktualu nustatant nusikalstamos veikos sankcijas *per se* nustatant veikos (pavyzdžiui kvalifikuotos sudėties) sunkumą.

Atkreiptinas dėmesys, kad paprastai reikšmingiausiu naujos veikos kriminalizavimo kriterijumi pripažįstamas „žalos principas“, pagal kurį valstybė nusikalstama turi teisę pripažinti tik tokią veiką, kuri paprastai daro didelę žalą arba kelia tokios žalos atsiradimo grėsmę.³⁹ BK 204 straipsnio prasme žalos atsiradimo rizikos, kaip kriminalizavimo pagrindo, aspektas aktualus analizuojant BK 204 straipsnio dalyko pavojingumą, kadangi būtent nuo dalyko, o ne pavojingos veikos pobūdžio priklausys padarinių ar jų atsiradimo grėsmės, bus keliamas pavojus baudžiamuoju įstatymu saugomoms vertybėms.

Paprastai prekių klastojimo tikslas yra gauti nepagrįstos naudos suklaidinant vartotoją. Svarbiausiu klastotinių prekių kriterijumi yra didelė paklausa, išreikšta arba noru turėti prabangesnes prekes arba kasdienių prekių, kurios labai dažnai ir greitai naudojamos. Pavyzdžiui, automobilių ir kitos atsarginės dalys, žaislai, drabužiai ir batai, elektronikos prekės, muzikos ir garso bei vaizdo įrašai, kompiuteriniai žaidimai, kosmetikos prekės, vaistai, tabako ar alkoholio gaminiai. Klastočių kiekis pasaulinėje rinkoje tik didėja, o klastojimo būdai tampa vis išradingesni. Europos Sąjungos muitinės kiekvienais metais sulaiko dešimtis milijonų vienetų suklastotų prekių. Pavyzdžiui, Vokietijos muitinė 2006 m. konfiskavo nelegalių prekių už 1,2 mlrd. eurų, o tai beveik 5 kartus daugiau negu 2005 m.⁴⁰

Šiuo aspektu aktualu, tai kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai Lietuvoje kriminalizuoti gana sudėtingai praktikoje taikomomis normomis, numatant palyginus žemas sankcijas (veika priskirtina nesunkių nusikalstamų veikų kategorijai). Be to, turto konfiskavimo ir žalos atlyginimo mechanizmai neveikia pakankamai efektyviai. Atsižvelgiant į tai, šios kategorijos bylų Lietuvoje nėra daug.

BK 204 straipsnis neturi kvalifikuotos sudėties, pavyzdžiui tiems atvejams, kai situacijos yra susijusios su sveikatai ir gyvybei pavojingomis klastotėmis. Be to, dėl numatytos sankcijos yra ribojamos procesinės galimybės ikiteisminio tyrimo subjektams laiku ir tinkamai užkirsti kelią nusikalstamu būdu pagamintos produkcijos išleidimui į rinką. Tad, ši veikla puiki niša nusikalstamų veikų subjektams ne tik gauti pajamas iš svetimo paslaugų ir prekių ženklų naudojimo, bet ir legalizuoti iš kitų, galimai sunkesnių, nusikalstamų veikų gautas nelegalias

³⁸ Švedas, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. Teisė. 2012, 82: 12 – 25.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Laurinavičius, A. Komerciniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas. Intelektinė ekonomika. 2008, 1(3): 29–40

lėšas.

Įvairių šalių organizuoto nusikalstamumo grupuotės,⁴¹ besiverčiančios prekių (materialių, nematerialių) klastojimu, iš šių veikų gauna pelno, kuris vėliau yra panaudojamas kitoms nusikalstamoms veikoms, būdingoms organizuotam nusikalstamumui, vykdyti: turto prievartavimui, nelegaliam žmonių gabenimui (nelegalus sienos kirtimas), pinigų plovimui ir kitoms neteisėtoms finansinėms operacijoms; taip pat nelegalių azartinių lošimų, narkotikų ar ginklų gabenimo, prostitucijos, dokumentų klastojimo finansavimui.⁴²

Lietuva laikytina viena iš tranzitinių Europos Sąjungos valstybių, kadangi ją kerta sausumos, oro ir jūrų keliai, jungiantys visą Europą bei nuo Europos Sąjungos sienos nutolusias Rytų šalis. Taigi, Lietuvos Respublikos geografinė padėtis lemia, kad susiduriama su daugeliu tarptautinei prekybai aktualių problemų, be kita ko, ir prekių klastotėmis. Kaip antai, Klaipėdos jūrų uoste sulaikytos „Hugo Boss“, „Lancome“, „Kenzo“ prabangių prekinių ženklų klastotės, ne kartą konfiskuoti dideli parfumerijos gaminių kroviniai. „Sulaikomos padirbtų laikrodžių siuntos, sveriančios dešimtis kilogramų. Nelegaliai pagaminti laikrodžiai dažnai ženklinami garsiausių firmų PŽ⁴³, tokiais kaip „Bulgari“, „Glashütte“, „Patek Philippe“, „Eberhard“, „Rolex“, „Omega“ ir kt. Analizuojant Lietuvoje sulaikytų prekių statistiką galima nustatyti ryškėjančias bandymų klastotes pateikti į rinką tendencijas [...]“⁴⁴ Tokia situacija, kelia pavojų sąžiningam verslui⁴⁵.

Aukščiau nurodytos aplinkybės parodo, kad svetimo prekės ženklo naudojimas, kaip reiškinys yra plačiai paplitęs, veikia susijusi su organizuotu nusikalstamumu, šios veikos atvejų daugėja, daroma žala visiems intelektinės nuosavybės rinkos dalyviams (prekės ženklų savininkams, vartotojams, distributoriams, valstybės ekonomikai ir pan.) Be to, kas nemažiau svarbu „Prekyba suklastotais gaminiais prisidedama prie įmonių, gaminančių originalias prekes, veiklos mažinimo ir skatinamas darbo vietų praradimas. Suklastotos prekės taip pat dažnai pavojingos vartotojams, nes jų kokybės kontrolės lygmuo paprastai yra labai žemas“⁴⁶

⁴¹ Matthies, C., et al. *Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*: „Jah organization“ (Jungtinės amerikų valstijos), „Cockle-picker gangmaster“ (Didžioji Britanija), „Lotus Trading Company“ (Didžioji Britanija), „Camorra Mafia“ (Italija), „Wo Shing Wo triad“ (Kinija, Honkongas), „San Yee On triad“ (Kinija, Honkongas), „Ang Bin Hoey triad“ (Malaizija), „Barakat network“ (Paragvajus), „PIRA/RIRA“ (Š. Airija), „UDA/UFF/UVF“ (Š. Airija), „D-Company“ (Pakistanas), „Tarantsev/Orehovsko-Medvedkovsky“ (Rusija), „Los Ambulantes/Tepito“ (Meksika), „Yamaguchi-gumi/Yakuza“ (Japonija)

⁴² Matthies, C., et al. *Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*. RAND Corporation, 2009, p. 13 (xiii)

⁴³ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844

⁴⁴ Laurinavičius, A. Komerčiniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas. *Intelektinė ekonomika*. 2008, 1(3): 29–40

⁴⁵ Panaudoti Muitinės departamento prie Finansų ministerijos oficialių metinių ataskaitų Lietuvos Muitinės konsultacinio komiteto posėdžių, Muitinės pažangiosios patirties biuletenio statistikos duomenys.

⁴⁶ 2010 m. birželio 30 d. Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto Nuomonės projektas, pateiktas Biudžeto komitetui, dėl Parlamento pozicijos dėl 2011 m. biudžeto projekto su Tarybos pakeitimais. III skirsnis. [2010] (2010/2001(BUD)), p. 5

arba apskritai neužtikrinamas.

Kita problema ta, kad neužtikrinamos klastotes gaminančių darbuotojų teisės, todėl tai gali būti tiek priverstinis, tiek darbas kenksmingomis sąlygomis. Nuo to nukentėjusių darbuotojų nei skaičius, nei žalos pobūdis ar mastas netiriamas.

Taigi, prekių klastojimas iš tiesų sukelia žalą, tačiau kitas aktualus klausimas ar patirtos žalos pakanka, kad ją patiriančių subjektų teisės būtų ginamos baudžiamosios teisės priemonėmis. Atkreiptinas dėmesys, kad tarp intelektinės nuosavybės savininkų ir visuomeninio intereso naudoti intelektinės nuosavybės rezultatus privalo būti teisinio reguliavimo pusiausvyra, kurios suradimas būtinas viešajam interesui patenkinti. Šiuo aspektu yra aktualus kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principas, kuris gali būti išvedamas iš proporcingumo, subsidiarumo, žalos, teisinių gėrių gynimo, žmogaus teisių apsaugos postulatų. Būtent jis tapo vienu pamatinių principų, pradėjus formuoti Europos Sąjungos baudžiamosios politikos doktriną⁴⁷. Taigi, prieš apsisprendžiant dėl baudžiamosios teisės priemonių būtina įsitikinti, kad būtent tokios priemonės būtinos siekiamam tikslui pasiekti.⁴⁸

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, taip pat taiko minėtus principus ir formuoja taisykles: „[...] Teismų praktikoje ne kartą yra pažymėta, kad svarbus yra baudžiamosios ir kitų rūšių teisinės atsakomybės atribojimo klausimas ir kad tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas toks teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėse valstybėse yra suprantama kaip kraštutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių apsaugai, todėl ir taikoma ji turėtų būti tik tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų pasiekti negalima. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinio Teismo) 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimuose pažymėta, kad siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Nusikalstamos veikos – tai teisės pažeidimai, kuriais itin šiurkščiai pažeidžiamos žmonių teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis

⁴⁷ Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (Ultimo ratio): teorija ir praktika. Jurisprudencija. 2012, 19(2): 715–738

⁴⁸ 2006 m. balandžio 26 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais [2005] KOM(2005) 276

(administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.). Be to, Konstitucinis Teismas, aiškindamas konstitucinį teisinės valstybės principą, ne kartą yra konstatavęs, kad nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai)“⁴⁹

Šiuo aspektu svarbu tai, kad BK 204 straipsnyje, yra kriminalizuotas neteisėtas svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas žymint ir realizuojant prekes, pasinaudojant svetimu paslaugų ženklu. Esant abstrakčiai šio straipsnio dispozicijai, bet koks PŽĮ⁵⁰ 38 straipsnio pažeidimas galėtų sąlygoti baudžiamosios atsakomybės kilimą⁵¹. Kalbant apie baudžiamąjį nusizengimą (BK 204 straipsnio 2 dalis), jo sudėtyje nustatyti žalos ir nedidelio kiekio kriterijai. Tačiau pažymėtina, kad jie neparodo veikos pavojingumo, kadangi nedidelis kiekis gali būti ir vienas klastotės vienetas, o visais atvejais be leidimo naudojant svetimą prekių ar paslaugų ženklą, padaroma vienokia ar kitokia žala prekių ženklų savininkams. Dėl to, toks prekių ženklų teisės reguliavimas baudžiamuoju lygmeniu, gali kelti abejonių dėl jo suderinamumo su *ultima ratio* principu, taip pat sąlygoti nepagrįstus žmogaus teisių pažeidimus, susijusius su fiziniams ir juridiniams asmenims taikomais apribojimais baudžiamajame procese, neigiamai veikiančius

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85/2013

⁵⁰ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844

⁵¹ 1. Įregistruoto ženklo savininkas turi išimtinę teisę uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo komercinėje veikloje naudoti bet kokį žymenį, kuris yra:

- 1) tapatus įregistruotam ženklui tapačioms prekėms ir (ar) paslaugoms;
- 2) tapatus įregistruotam ženklui tapačioms ar panašioms prekėms ir (ar) paslaugoms ar klaidinamai į jį panašus ir dėl to yra galimybė suklaidinti visuomenę, įskaitant ir klaidinamą asocijavimą su įregistruotu ženklu;
- 3) tapatus įregistruotam ženklui nepanašioms prekėms ir (ar) paslaugoms ar panašus į jį, jeigu įregistruotasis ženklas Lietuvos Respublikoje turi reputaciją ir jeigu dėl neteisėto tokio žymens naudojimo įgyjamas nesažiningas pranašumas arba pažeidžiamas to ženklo skiriamasis požymis, arba pakenkiama jo reputacijai.

2. Ženklo savininkas, vadovaudamasis šio straipsnio 1 dalies nuostatomis, gali uždrausti:

- 1) tokiu žymeniu žymėti prekes ar jų pakuotę;
- 2) siūlyti tokiu žymeniu pažymėtas prekes, išleisti jas į rinką arba tuo tikslu jas sandėliuoti, nuomoti, skolinti ar kitaip jomis disponuoti, taip pat siūlyti bei teikti juo pažymėtas paslaugas;
- 3) importuoti ar eksportuoti tokiu žymeniu pažymėtas prekes;
- 4) naudoti tokį žymenį komercinės veiklos dokumentuose arba reklamoje;
- 5) gaminti tokį žymenį arba laikyti jo pavyzdžius turint tikslą atlikti bet kuriuos šio straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose nurodytus veiksmus.

3. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytu skiriamą ženklo požymio pažeidimu, be to, pripažįstami atvejai, kai:

- 1) žymuo naudojamas kaip juridinio asmens pavadinimas ir toks jo naudojimas klaidina visuomenę dėl savo panašumo į įregistruotą ženklą bei prekes ir (ar) paslaugas, kurioms šis ženklas įregistruotas;
- 2) skelbimuose ar kitose visuomenės informavimo priemonėse žymuo atgaminamas arba nurodomas taip, kad gali susidaryti įspūdis, jog atitinkamas ženklas yra tapęs bendrinium tam tikrų prekių ir (ar) paslaugų pavadinimu.

verslą. Įstatymo leidėjas numatydamas BK 204 straipsnio 1 dalyje sudėties požymius: didelė žala ir didelis kiekis, formaliai pašalina minėtą problemą, tačiau šie požymiai taip pat kelia sunkumų aiškinimo ir taikymo aspektu.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus argumentus, prekių klastojimo mastą, neteisėtos veiklos organizuotumą, daromą žalą viešajam interesui, autorės nuomone baudžiamoji atsakomybė už svetimą prekių ar paslaugų ženklo naudojimą be leidimo turi būti taikoma. Ši priemonė, vadovaujantis utilitarine teorija, gali būti laikoma svarbiausia, siekiant užtikrinti viešąjį interesą (vartotojų interesus, tinkamą mokesčių surinkimą ir kita). Todėl, intelektinės nuosavybės savininkų teisės gali būti laikomos papildoma vertybe. Tačiau, kokio apimtimi baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma, gali būti nustatyta analizuojant BK 204 straipsnyje numatytus sudėties požymius.

2. SVETIMO PREKIŲ IR PASLAUGŲ ŽENKLO NAUDOJIMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

2.1. Ekonomika ir verslo tvarka, prekių ar paslaugų savininko teisės, kaip baudžiamąjį įstatymo saugomos vertybės

Įstatymo leidėjo valia svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas kaip nusikalstama veika yra numatyta BK XXXI skyriuje - nusikalstamos veikos ekonomikai ir verslo tvarkai. Teismų praktikoje, taikant BK 204 straipsnį, nebuvo nagrinėjama ekonomika ir verslo tvarka, kaip objektyvusis svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo sudėties požymis.

„Baudžiamąjį įstatymo saugomos vertybės yra Baudžiamąjį kodekso specialiosios dalies normų suskirstymo į skyrius pagrindinis kriterijus”⁵². Įstatymo leidėjas, kriminalizuodamas tam tikrą veiką, nustato ir jos vietą baudžiamajame kodekse, specialiosios dalies skyriuje. Būtent iš pastarojo galima nustatyti konkrečios normos saugomą vertybę.

Atkreiptinas dėmesys, jog prekių ir paslaugų ženklų apsauga baudžiamuoju lygmeniu atskirta nuo kitų pramonės nuosavybės teisės objektų apsaugos. BK 195 straipsnis *„Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas”* esantis nusikalstamų veikų intelektinei nuosavybės skyriuje, kriminalizuoja konkrečių pramonės nuosavybės objektų apsaugą. Minėtu straipsniu saugomos išimtinės patento savininko, dizaino savininko teisės, juridinio asmens teisės į juridinio asmens pavadinimą. Ekonomikos ir verslo tvarkos kaip pažeidimo sudėties požymio šios veikos sudėtyje nėra. Tuo tarpu, kaip bus analizuojama toliau, BK 204 straipsnyje įtvirtinta veika yra pažeidžiamos tiek išimtinės prekių ženklo savininko teisės, tiek ekonomika ir verslo tvarka.

⁵² Piesliakas, V. Lietuvos baudžiamoji teisė, Pirmoji knyga, Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006, p. 219

„Gausioje teorinėje teisės literatūroje galima aptikti įvairių baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių [...] klasifikacijų. [...]”⁵³ Išskirtina, N. Koržanskio vertybių klasifikaciją į pagrindinę ir papildomas, pastarąją šiame darbe bus vadovaujamosi.

Taigi, nustatant nusikalstamos veikos svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo vertybę tikslinga: pirma, apžvelgti tarptautinius teisės aktus (projektus) tiesiogiai ar netiesiogiai nurodančius į būtinybę taikyti baudžiamąją atsakomybę už prekių ar paslaugų klastojimą; antra, palyginti Lietuvos Respublikoje galiojusių baudžiamųjų kodeksų normas, dėl susijusių su prekių ženklų apsauga; apžvelgti svetimo prekių ir paslaugų naudojimo kaip nusikalstamos veikos vietą užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose ir, trečia, sąlyginiai išskirti prekių grupes pagal jų klastojimu daromą žalą.

Pirma, autorės nuomone, galima teigti, kad TRIPS⁵⁴ sutarties 61 straipsnyje yra intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų kriminalizavimo pagrindas. Pati sutartis, kaip buvo minėta pirmoje darbo dalyje yra Pasaulinės prekybos organizacijos steigimo sutarties priedas (1C). Todėl nenuostabu, kad baudžiamosios atsakomybės nustatymo esminiu pagrindu ir kartu atskyrimu nuo civilinės, administracinės atsakomybės yra veiklos komercinis mastas. TRIPS⁵⁵ sutarties 61 straipsnyje „Baudžiamasis procesas” nurodoma:

„Valstybės narės numato, jog bent tyčinio prekės ženklo suklastojimo ar autorinių teisių piratavimo komerciniu mastu atvejais turi būti taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės. Galimas žalos atlyginimo priemonės sudaro laisvės atėmimas ir/ar piniginės baudos, pakankamos, kad atgrasintų nuo pažeidinėjimo, ir atitinkančios bausmės, skiriamas už panašaus sunkumo nusikaltimus. Atitinkamais atvejais galimas žalos atlyginimo priemonės taip pat sudaro neteisėtų prekių ir visų medžiagų bei įrangos, kurių naudojimas vyravo darant pažeidimą (prekių gamyboje), areštas, konfiskavimas bei sunaikinimas. Valstybės narės gali numatyti, kaip taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės kitais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo atvejais, ypač jeigu pažeidimai daromi sąmoningai ir komerciniu mastu.”

2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente Nr. 608/2013 „Dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/20031” ir 2002 m. birželio 13 d. Pagrindų sprendime dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų (2002/584/TVR)⁵⁶ yra

⁵³ Piesliakas, V., *op cit.* p. 221

⁵⁴ Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ „Už šias nusikalstamas veikas, jei išduodančioje valstybėje narėje už jas baudžiama laisvės atėmimu arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas - bent treji metai, ir laikantis jų apibrėžimo išduodančios valstybės narės teisėje, taikomas perdavimas pagal Europos arešto orderį, atsižvelgiant į šio pagrindų sprendimo reikalavimus ir netikrinant veikos dvigubo baudžiamumo: [...] gaminių klastojimas ir piratavimas”

tiesiogiai ar netiesiogiai minimas baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus poreikis.

Europos Sąjunga siekdama unifikuoti intelektinės nuosavybės teisę, bandė tai įgyvendinti dviem etapais: civiliniu, administraciniu ir baudžiamuoju lygiu. Tam tikslui pirmiausia 2004 m. balandžio 29 d. buvo sėkmingai priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo⁵⁷. Pastarosios preambulės 28 punkte nurodoma: „*Be civilinių ir administracinių priemonių, procedūrų ir gynimo būdų, numatytų šioje direktyvoje, sankcijos pagal baudžiamąją teisę atitinkamai atvejais taip pat yra priemonė, užtikrinanti intelektinės nuosavybės teisių gynimą.*” Minėtoje direktyvoje dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, tiesiogiai pabrėžiamas intelektinės nuosavybės pažeidžiamumas: „(8) *Valstybių narių intelektinės nuosavybės teisių gynimo sistemų skirtumai neleidžia tinkamai veikti Vidaus rinkai ir užtikrinti vienodą intelektinės nuosavybės teisių apsaugą visoje Bendrijoje. Tokia padėtis neskatina laisvo judėjimo Vidaus rinkoje ir nesukuria palankios aplinkos sveikai konkurencijai. (9) Šiuo metu esantys skirtumai taip pat silpnina materialinę intelektinės nuosavybės teisę ir suskaldo Vidaus rinką šioje srityje. Dėl to verslo pasaulyje prarandamas pasitikėjimas Vidaus rinkai ir mažėja investicijos į naujoves ir kūrybą. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai vis dažniau siejami su organizuotu nusikalstamumu. Didėjant naudojimuisi internetu, neteisėti produktai išplatunami akimirksniu visame pasaulyje. Veiksmingas materialinės intelektinės nuosavybės teisės vykdymas turėtų būti užtikrintas konkrečiu veiksmu Bendrijos lygiu.[...].*”

Valstybėms narėms nacionalinėje teisėje sėkmingai įgyvendinus didžiąją dalį šios direktyvos nuostatų, pradėtas rengti teisės aktas, turėjęs numatyti baudžiamąją atsakomybę už nuosavybės teisės pažeidimus. „[...] siūlomas antras Bendrijos šalių narių procesinės teisės unifikavimo etapas, kurio tikslai išreikšti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos projekte COM/2006/0168 dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą [...]. Šios direktyvos projekto tikslas – numatyti vienodus baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus ES pagrindus.”⁵⁸ Detalizavus ir sukonkretinus (lyginant su TRIPS sutarties 61 straipsniu) reikalavimus dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo už intelektinės nuosavybės pažeidimus, (baudų dydžius, laisvės atėmimo terminus, kvalifikuojančius požymius)⁵⁹ bendros pozicijos nebuvo prieita, todėl direktyva neįsigaliojo.

⁵⁷ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo [2004] (OL 2004 L 157/45)

⁵⁸ Kiškis, M., Krikščionaitis, M., Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimas: metodologiniai aspektai. Teisė. 2008, 68: 37-50

⁵⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą. Iš dalies pakeisto pasiūlymo Briuselis, 26.4.2006, KOM (2006) 168 galutinis, 2005/0127 (COD) 5 str.: „*Straipsnyje numatytas baudžiamųjų sankcijų dydis: už pažeidimus turi būti baudžiama maksimalia ne mažesne kaip 4 metų laisvės atėmimo bausme, kai šie pažeidimai įvykdomi dalyvaujant nusikalstamoje organizacijoje. Tokios*

Kitas kovos su klastotėmis bandymas baudžiamosiomis priemonėmis tarptautiniu lygiu buvo Europos Sąjungos ir jos valstybių narių, Australijos, Japonijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinių Meksikos Valstijų, Kanados, Korėjos Respublikos, Maroko Karalystės, Naujosios Zelandijos, Singapūro Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos prekybos susitarimas dėl kovos su klastojimu (toliau ir – Acta)⁶⁰. Šios sutarties 4 skyriuje „Baudžiamųjų nuostatų vykdymas“ išdėstytos nuostatos, susijusios su BK 192 ir 204 straipsnių aiškinimu ir taikymu. Sutarties 23 straipsnyje „Nusikalstamos veikos“ nurodomos teisės normos iš esmės detalizuojančios TRIPS sutarties 61 straipsnį (kas susiję su BK 204 straipsniu) nuostatas.⁶¹ Dėl nuostatų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už autorių teisių pažeidimus, galimo nesuderinamumo su asmenų teise į privatumą ir teisės normų neapibrėžtumo, taip pat dėl neigiamos rezonansinės visuomenės reakcijos didžiojoje dalyje Europos Sąjungos, sutartis neįsigaliojo.

Iš pateiktos tarptautinių ir regioninių teisės aktų apžvalgos matoma, kad iniciatyva tarptautiniu lygiu kriminalizuoti intelektinės nuosavybės pažeidimus kyla iš Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutarties priedo. Kituose teisės aktuose ar jų projektuose tiesiogiai nurodoma į TRIPS sutartį, naudojamos tapачios sąvokos. Specializuoti teisės aktai, kaip pavyzdžiui Prekių ženklų įstatymas, minėta direktyva dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, reglamentuoja apsaugą tik civiliniu ar administraciniu lygmeniu. Teisės aktų projektai skirti bendrų, baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas intelektinei nuosavybei, standartų

pat baumės taikomos, kai šie pažeidimai kelia pavojų žmonių sveikatai arba saugumui. 4 metų laisvės atėmimo bausmė buvo pasirinkta todėl, kad paprastai ja baudžiama už rimtus pažeidimus. Ji numatyta bendruosiuose veiksmuose 98/733/TVR, pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu pasiūlyme [KOM(2005) 6 galutinis] ir Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio organizuoto nusikalstamumo. Fiziniais ir juridiniams asmenims, padariusiems 3 straipsnyje minimus pažeidimus, numatytos baudos pagal baudžiamąją teisę ir kitokios baudos, kurios yra ne mažesnės kaip 100 000 EUR už lengvesnius pažeidimus, ir ne mažesnės kaip 300 000 EUR už pažeidimus, padarytus dalyvaujant nusikalstamame susivienijime, bei pažeidimus, keliančius pavojų žmonių sveikatai ar saugumui. Į šią aplinkybę reikia atsižvelgti tuomet, kai pavojus yra akivaizdus, net jei pavojingas produktas dar nepadarė žalos.”

⁶⁰ ACTA neįsigaliojo

⁶¹ „1. Kiekviena Šalis nustato, kad bent tyčinio prekių ženklo klastojimo arba autorių teisių ar gretutinių teisių piratavimo komerciniais tikslais atvejais turi būti taikomas baudžiamasis procesas ir sankcijos. Šiame skirsnyje komerciniais tikslais vykdomi veiksmai apima bent veiksmus, vykdomus kaip komercinė veikla siekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos.

2. Kiekviena Šalis nustato baudžiamojo proceso tvarką ir sankcijas, taikomas tais atvejais, kai, prekiaujant ir vykstant komercinei prekybai, tyčia importuojamos ir viduje naudojamos etiketės ar pakuotės :

a) ant kurių be leidimo uždėtas ženklas, identiškas jos teritorijoje užregistruotam prekių ženklui, arba ženklas, kurio negalima atskirti nuo jos teritorijoje užregistruoto prekių ženklo, ir

b) kurios skirtos naudoti ant parduodamų prekių arba teikiant paslaugas, kurios yra identiškos prekėms ar paslaugoms, kurioms toks prekių ženklas užregistruotas. [...]

4. Dėl šiame straipsnyje nurodytų veikų, už kurias Šalis taiko baudžiamojo proceso tvarką ir sankcijas, ta Šalis užtikrina, kad pagal jos teisę būtų numatyta baudžiamoji atsakomybė už pagalbą ir bendrininkavimą.

5. Jei reikia, kiekviena Šalis patvirtina tokias priemones, derančias su jos teisiniais principais, kad būtų galima nustatyti juridinių asmenų atsakomybę (kuri gali būti baudžiamoji) už šiame straipsnyje nurodytas veikas, už kurias Šalis taiko baudžiamojo proceso tvarką ir sankcijas. Tokia atsakomybė nedaro poveikio fizinių asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, baudžiamajai atsakomybei.”

nustatymui, taip ir neįsigaliojo dėl konsensuso nebuvimo tarp susitariančiųjų šalių. Atkreiptinas dėmesys, kad pati TRIPS sutartis ir jos pirmi straipsniai, kaip minėta, akcentuoja tiek visuotinę naudą tame tarpe ir rinkos stabilumą, tiek intelektinės nuosavybės trapumą ir intelektinės nuosavybės teisių savininkų interesus.

Darytina išvada, kad tarptautiniai teisės aktai, kaip pagrindinę vertybę, prekių ar paslaugų klastojimo atveju, išskiria viešąjį interesą *inter alia* ekonomiką ir verslo tvarką. Kas atspindi būtinybę laikytis valstybės nustatytos verslo tvarkos, kuri užtikrina sąžiningą rinkos dalyvių elgesį, vartotojų interesus ir užtikrina mokesčių surinkimą. Minėtais teisės aktais, taip pat, įpareigojama kriminalizuoti visų išimtinių, teisių suteikiamų nacionalinių įstatymų pagrindu prekių ženklų savininkams, pažeidimus jei naudojamas identiškas ar klaidinančiai panašus prekių ar paslaugų ženklas. Taigi, matyti, kad pagrindiniai baudžiamosios atsakomybė taikymo sunkumai susiję su viešų ir privačių interesų apsaugos balanso suradimu.

Antra, apžvelgtinos Latvijos, Estijos, Šveicarijos bei Rusijos Federacijos baudžiamųjų įstatymų teisės normos, nustatančios atsakomybę už neteisėtą svetimų prekių ar paslaugų ženklų naudojimą. Prieš tai, autorės nuomone, tikslinga palyginti svetimų prekių ir paslaugų ženklo naudojimo teisės normas 1961 ir 2000 metų Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose kodeksuose.

1961 m. baudžiamajame kodekse (toliau ir – 1961 BK) galiojusiame iki 2003 m. už analizuojamą nusikalstamą veiką baudžiamoji atsakomybė buvo numatyta 308 straipsnyje „Neteisėtas prekių ir paslaugų ženklo naudojimas”, norma buvo išdėstyta taip:

„Be prekių ir paslaugų ženklo savininko sutikimo prekių, pažymėtų prekių ir paslaugų ženklu, tapačiu ar klaidinamai panašiu į įstatymų nustatyta tvarka saugomą prekių ir paslaugų ženklą, gaminimas, laikymas, gabenimas ar platinimas komerciniais tikslais, taip pat įstatymų nustatyta tvarka saugomo paties prekių ir paslaugų ženklo (egzempliorių) atgaminimas, naudojimas, laikymas, gabenimas ar platinimas komerciniais tikslais – [...]

Ta pati veika, padaryta stambiu mastu arba grupės iš anksto susitarusių asmenų, arba padariusi nukentėjusiajam didelės žalos, arba sukėlusį ar galėjusį sukelti pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, – [...]”

1961 m. BK 308 straipsnio paskutinė galiojusi redakcija ir BK 204 straipsnio aktuali redakcija esmingai skiriasi. Autorės nuomone, matomos neigiamos tendencijos, kurios galimai sąlygotos nesąžiningo lobizmo. Tokia išvada grindžiama tuo, kad įstatymo kaita lėmė, BK 204 straipsnio neatitikimą TRIPS sutarčiai, normos nekonkretumą. Tai sudarė galimybės manipuliuoti BK 204 straipsniu, taikant jį, nepagrįstai siaurai arba per plačiai.⁶²

⁶² 1961 m. BK 308 straipsnio ir dabar galiojančio baudžiamojo kodekso 204 straipsnio sudėties skirtumų analizė

Kartu pažymėtina, kad šios veikos vieta, kintant įstatymui, baudžiamajame kodekse išliko analogiška. 1961 m. BK norma yra nusikaltimų ūkininkavimo tvarkai skyriuje, kuris, įsigaliojus naujam 2000 m. BK, buvo pervadintas nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai skyriumi.

Autorės nuomone, įstatymo leidėjo priimtam sprendimui 2000 m. BK dalį kriminalizuotų pavojingų veikų perkelti į ATPK įgyvendinti nebuvo pasirinktas tinkamas veikų aprašymas. Toks reguliavimas gali kelti sunkumų atskleidžiant su prekių klastojimu susijusias pavojingas veikas. Tais atvejais, kai veika daugiaepizodė, atliekamos kelios veikos, nurodytos ir ATPK, ir BK, kurios apribojamos teisėsaugos pareigūnų galimybės naudoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytas priemones, nors veikos pavojingumas, klastotų prekių gaminimo ar realizavimo tikslas gali būti akivaizdūs.

2000 m. BK 204 straipsnyje nebenumatytos tokios veikos, kaip prekių ar paslaugų ženklo atgaminimas, naudojimas, laikymas, gabenimas ar platinimas, kas taip pat riboja teisėsaugą ir suteikia jai teisę veikti tik tuomet kai jau egzistuoja neteisėtai pažymėtos prekės. Be to, radus, didelį kiekį prekių ar paslaugų ženklų, baudžiamoji atsakomybė už tokią veiką nenumatyta. Svarstyta galimai tokie atvejai galėtų būti vertinami per BK 204 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos parengtinės stadijos prizmę. Taigi, negalima imtis veiksmų, kad užkirsti kelią prekių žymėjimui šiais ženklais, ir, kas svarbiausia, jų išleidimui į rinką, kuomet ir daroma žala ekonomikai bei verslo tvarkai, t. y. objektyviai pažeidžiama BK 204 straipsnio saugomai vertybė. Be to, toks reguliavimas prieštarauja minėtoms TRIPS sutarties nuostatoms.

Iš aukščiau nurodyto, autorė daro išvadą, kad tiek 1961 m., tiek 2000 m. BK norma nukreipta apsaugoti rinką nuo klastotų prekių ir paslaugų. Atsižvelgiant į šių normų skirtumus, efektyviau tai galima buvo taikant 1961 m. BK 308 straipsnį. Nepaisant to, kad 1961 m. BK buvo taikomas Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos mastu, Rusijos, Lietuvos ir kitų buvusių sąjungos narių, t. y. Latvijos ir Estijos baudžiamosios normos, numatančios atsakomybę už svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimą, esmingai skiriasi.

Rusijos Federacijos prekių ir paslaugų ženklų apsauga numatyta Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso Nusikaltimų ekonominėje veikloje skyriaus 180 straipsnyje „Neteisėtas prekės ženklo naudojimas nurodoma“, kuriame nurodoma:

„1. Neteisėtas svetimo prekės, paslaugų ženklo, geografinių nuorodų ar panašaus ženklavimo naudojimas vienu metu (panašioms) prekėms pažymėti, jei veika daroma ne vieną kartą arba padarė didelės žalos [...].

2. Neteisėtas įspėjamųjų (skiriamųjų) žymėjimų naudojimas, prekės ženklų ir geografinių

nuorodų neregistruotų Rusijos Federacijoje, jei veika daroma ne vieną kartą arba padarė didelės žalos [...].

3. Veika numatyta pirmoje arba antroje šio straipsnio dalyje, padaryta grupė iš anksto susitarusių asmenų arba organizuotos grupės [...].”

Kitų pramonės nuosavybės objektų apsauga baudžiamuoju lygmeniu numatyta Rusijos Federacijos baudžiamąjo kodekso Nusikaltimų asmens ir piliečio konstitucinėms teisėms ir laisvėms skyriuje. Šiuo aspektu matomi panašumai, kad į atskirą skyrių yra išskirti prekių ar paslaugų ženklų teisės pažeidimai, skirtingai nei kitų pramonės nuosavybės objektų apsauga baudžiamuoju lygmeniu.

Prekių ženklų pažeidimai Latvijoje taip pat numatyti Latvijos Respublikos baudžiamąjo kodekso skyriuje, skirtame, ekonominio pobūdžio nusikalstamoms veikoms: BK 206 straipsnyje „Neteisėtai prekių ženklų, kitų skiriamųjų ženklų ir dizainų naudojimas”

1. Asmeniui, kuris neteisėtai panaudoja prekių ženklus ar kitus skiriamuosius prekių ar paslaugų žymėjimus, be sutikimo naudoja dizainą, klastoja ženklus ar sąmoningai naudoja ar platina padirbtą ženklą, jeigu padaryta didelė žala įstatymu saugomiems asmens interesams.

2. [...] jei tai buvo padaryta iš anksto susitarusių asmenų grupės.

3. Asmeniui, kuris neteisėtai panaudoja prekių ženklus ar kitus skiriamuosius prekių ar paslaugų žymėjimus, be sutikimo naudoja dizainą, klastoja ženklus ar sąmoningai naudoja ar platina klastotą ženklą, jeigu tai padaroma organizuota grupė ar dideliu mastu (large scale).

Estijoje prekių ženklų apsauga baudžiamuoju lygmeniu nurodoma dvejuose baudžiamąjo įstatymo normose, nusikaltimams intelektinei nuosavybei skirtame skyriuje:

BK 226 straipsnyje, kuriame nurodoma, kad: „Išimtinių patentų, naudingųjų modelių, prekių ženklų, pramoninių dizainų ar puslaidininkių gaminių topografijų (layout-design of integrated circuit) savininkų teisių pažeidimai”:

1. Asmuo, kuris tyčia pažeidė išimtinės patento, naudingąjo modelio, prekių ženklo, pramoninio dizaino ar puslaidininkių gaminių topografijų savininko teises [...]

2. Ta pati veika, padaryta juridinio asmens [...]

Antras straipsnis BK 227, kuriame nurodoma, kad: „Prekyba klastotomis prekėmis”:

1. Prekiavimas suklastotomis prekėmis [...].

2. Ta pati veika, padaryta juridinio asmens [...]

Autorės nuomone, Estijos Respublikos įstatymo leidėjas pasirinko tokią, juridinę techniką, kad viena norma yra nesiekama apsaugoti ir viešuosius, ir privačius interesus: 226 straipsnyje kriminalizuota pramonės nuosavybės objektų pažeidimai, o 227 straipsnis, kaip matome, yra nukreiptas į rinkos apsaugą nuo klastočių. Autorės nuomone, tokiu reguliavimu

valstybė tarytum apeina aukščiau minėtuose aktuose pabrėžiamą būtinumą surasti pusiausvyrą tarp intelektinės nuosavybės apsaugos ir viešojo intereso. Būtent tai, yra pagrindinė intelektinės nuosavybės reglamentavimo baudžiamuoju lygmeniu problema, kurią minėtais tarptautinių teisės aktų projektais, kol kas nesėkmingai bandoma išspręsti. Be to, manytina, kad BK 227 straipsnis neturėtų būti skyriuje skirtame nusikaltimams intelektinei nuosavybei, kadangi draudžiama būtent prekyba klastotėmis, t. y. jų pateikimas į rinką. Todėl, autorės nuomone, tinkamesnis skyrius minėtam straipsniui, susijęs su nusikaltimais ekonomikai, verslo tvarkai.

Šveicarija išsiskiria savo konstitucinės teisės ypatybėmis, statusu tarptautinėje teisėje, baudžiamosiomis nuostatomis ir kitais aspektais. Prekių ženklų teisės apsauga baudžiamuoju lygmeniu numatyta Šveicarijos Konfederacijos baudžiamojo kodekso nusikaltimų nuosavybei skyriuje, kas taip pat išsiskiria iš minėtų šalių taip pat ir Lietuvos. Lietuvos baudžiamojoje teisėje nuosavybė BK XXVIII skyriaus prasme sietina su dalyko materialumu. Kaip minėta, intelektinė nuosavybė neatitinka šio kriterijaus, todėl apie intelektinę nuosavybę, minėto BK skyriaus kontekste galima būtų kalbėti tik kaip apie turtinę teisę.

Šveicarijos Konfederacijos baudžiamojo kodekso 155 „*Prekių klastojimas*“ straipsnyje, kuriame kriminalizuota prekių ženklų apsauga nurodoma, kad:

„Siekdamas suklaidinti/ apgauti kitą asmenį prekyboje ar versle prekių gamyba, kurios pateikiamos, kaip turinčios didesnę komercinę vertę, nei iš tikrųjų, ypač imituojant ar klastojant kitą prekę, arba importuoja (tiekia) tokias prekes parduotuvėms ar turgavietėms, [...] jei asmuo veikia padaro siekdamas komercinės naudos (commercial gain) [...]”.

Iš skyriaus, kuriame yra ši norma, ir dispozicijos matome, kad šia norma saugomas perkančiųjų turtas (nuosavybė), kuris gali būti prarastas klaidingai manant, kad perkama vertinga prekė, o iš tikrųjų buvo pateikta tikrovė neatitinkanti informacija apie prekę. Klastojimas, nepaisant to, kad taip pavadinta visa norma yra tik vienas iš būdų apgauti perkančiuosius, todėl norma yra daug platesnio taikymo ir nukreipta ne tik į intelektinės nuosavybės teisių apsaugą.

Autorės nuomone, tiek laikantis pozicijos, kad turtinė teisė (baudžiamosios teisės prasme) gali būti kildinama tik iš daiktinių teisių, tiek laikantis pozicijos, kad turtinė teisė gali būti kildinama ir iš prievolinių, kriminalizuoti prekių ženklų teisės pažeidimai neatitinka turtinės teisės sampratos. BK 204 straipsnio pažeidimai susiję su *svetimo* prekių ženklo naudojimu, todėl jeigu buvo įvykdytas prekės ženklo teisių perdavimas, jis tampa *nebesvetimu*. Minėto Šveicarijos Konfederacijos baudžiamojo kodekso minėto straipsnio nuostatos, nurodančios vieną iš galimų normos dalykų t. y. suklastotas prekes, kurios pateikiamos, kaip turinčios didesnę komercinę

vertę, nei yra iš tikrųjų, autorės nuomone, galėtų būti vertintinas, kaip vienas iš žalos nustatymo kriterijų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 204 straipsnio prasme.

Trečia, siekiant aiškiai identifikuoti papildomas vertybes, autorės nuomone, tikslinga sąlyginai išskirti pavojingiausias prekių grupes, pagal kurias galima nustatyti, kokiems gėriams gali būti padaryta žala arba kilti tokios žalos grėsmė.

*„Veikos pavojingumą nulemia įvairūs požymiai, tačiau svarbiausias veiksnys, nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą, yra vertybės arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelią pavojų.“*⁶³ Autorės nuomone, BK 204 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos, kurios dalyko pavojingumas kiekvienu atveju nėra tapatus (drabužiai, vaistai, žaislai ir t. t.), aiškinimui yra aktualūs vertinamieji kriterijai, kurie leistų kalbėti apie baudžiamosios atsakomybės taikymą. Taigi, šių kriterijų paieška laikytina įstatymo leidėjo (siekiant, kuo konkretesnės normos) ir teismų praktikos (išskiriant konkrečius kriterijus ir juos aiškinant) bendru siekiniu. Autorės nuomone, tikslinga išskirti kvalifikuotas, BK 204 straipsnyje numatytas nusikalstamos veikos sudėtis, nustatant sunkesnę atsakomybę, priklausomai nuo dalyko pavojingumo⁶⁴, atitinkamai papildomos vertybės svarbą.

Tai galima argumentuoti tuo, kad svetimo prekių ir paslaugų ženklo naudojimas yra veika, susijusi su neoriginalia preke pažymėta identišku įstatymais saugomu prekės ženklu (ar „kurio neįmanoma atskirti iš jo esminių požymių nuo tokio prekės ženklo“⁶⁵). Tokiomis prekėmis gali būti tiek maisto, tiek nemaisto produktai. Pavojingiausiomis klastočių grupėmis galima laikyti vaistus, žaislus, trąšas, sertifikuotus maisto produktus, kitus maisto produktus. Visgi, autorės nuomone, pavojingiausi yra vaistai, nes net ir neklastotų vaistų netinkamas vartojimas gali būti pavojingas sveikatai, tuo labiau kai vartojimo vaisto sudėtis *de facto* nežinoma, kartais nuodinga.

Pasaulio sveikatos organizacija, atsižvelgiant į daugybę bylų, kai nuo vaistų klastočių miršta žmonės ar nepataisomai sutrikdoma sveikata, nurodo, kad vaistų klastotės yra ne tik grėsmė intelektinei nuosavybei, bet ir asmens gyvybei bei sveikatai. Minėtos organizacijos teigimu, sveikatos ir intelektinės nuosavybės apsauga yra nekonfliktuojančios sritys⁶⁶. Todėl baudžiamosios normos kriminalizuojančios klastočių rinką turi efektyviai veikti prieš vaistų klastotojus. Taigi, teigtina, kad BK 204 straipsnio papildoma vertybe gali būti laikoma ir

⁶³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė, Pirmoji knyga, Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006, p. 210

⁶⁴ Sankcijos šiame darbe neanalizuojamos.

⁶⁵ Pasaulio prekybos organizacijos Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba, 14 išnaša

⁶⁶ Geiger, Ch., et al. Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research (Research Handbooks in Intellectual Property). United Kingdom: MPG Books group, 2012, p. 353

sveikata bei gyvybė⁶⁷.

Suklastoti specializuoti maisto produktai (ekologiški, skirti diabetikams ir t. t.), trąšos (skirtos auginti ekologišką ar kitą sertifikuojamą produkciją) kelia pavojų tam tikroms asmenų grupėms, kurie yra alergiški, netoleruojantys tam tikrų produktų ar kuriems dėl ligos draudžiama vartoti konkrečias medžiagas. Tad sertifikuojamų produktų sektorius turėtų ypatingai saugoti produkciją nuo klastočių, nes potencialūs tokių produktų pirkėjai kartu yra ir potencialios aukos.

Žaislų klastočių pavojai slypi pigiose nesaugiose medžiagose ir vaikų jautrumė joms. Dažų, kurių pagrindas švinas, naudojimas uždraustas Europoje nuo 1978 metų.⁶⁸ Klastotojai, taupydami sąnaudas, renkasi nesaugias, draudžiamas žaliavas, o tai gali turėti neigiamos įtakos vaikų sveikatai.

Atkreiptinas dėmesys, kad svetimo prekių ženklo naudojimo baudžiamosiose bylose paprastai nėra keliamas klastotu prekių keliamos grėsmės klausimas, todėl paprastų drabužių klastotėms gali būti prilyginamos vaistų klastotės. Taip nepaisoma potencialiai keliamos grėsmės svarbiausioms baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms.

Iš aukščiau išdėstyto, galima daryti išvadą, kad BK 204 straipsnio pagrindinė vertybė yra ekonomika ir verslo tvarka. Papildoma vertybė, kuri inkriminuojant naudojimąsi svetimu prekių ar paslaugų ženklu visada pažeidžiama – intelektinės nuosavybės subjekto teisės. Taip pat, kaip papildoma vertybė, autorės nuomone, išskirtina sveikata ir gyvybė.

2.2. Prekės ar paslaugos pažymėtos svetimu prekių ar paslaugų ženklu ir svetimas prekių ar paslaugų ženklas, kaip nusikalstamos veikos dalykas

Kaip minėta, šiuo metu „tarptautinių sutarčių, kurios būtų skirtos reglamentuoti baudžiamuosius teisinius santykius, susijusius su intelektine nuosavybe iki šiol nėra, o visos ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys intelektinės nuosavybės srityje yra skirtos civiliniams teisiniams santykiams. [...] Ratifikuotos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, susijusios su intelektine nuosavybe, kaip baudžiamosios atsakomybės šaltinis yra reikšmingos

⁶⁷ *Ibid.*, p. 353 - 354: Vaistų klastočių metinė apyvarta siekia 39 milijardus dolerių. Išskirtini konkretūs vaistų klastočių užfiksuoti atvejai dėl kurių kilo sunkūs padariniai sveikatai, gyvybei:
- 1900 m. Nigerijoje užfiksuota daugiau nei 100 vaikų mirčių dėl sirupo nuo kosulio su toksišku ingredientu;

- 1995 m. Haityje 89 žmonės vartoję *Paracetamol* sirupą (analgetinį), kurio sudėtyje buvo toksiško chemikalo dietileno glikolio; 1996 m. vartoję sirupą mirė daugiau nei 59 vaikai;

- 1999-2000 m. Kolumbijoje mirė 60 žmonių naudoję vaistus prieš maliariją. Pasak *The Lancet* 2001 m. daugiau nei 40 proc. vaistų prieš maliariją parduotų Trečiojo pasaulio šalyse, neturi pakankamai veikliosios medžiagos arba apskritai jos neturi.

⁶⁸ Krugman and Jones [interantyvus], [žiūrėta 2015-04-27] <http://ec.elobot.co.uk/apsinuodijimas-svino>

ties, kiek padeda geriau atskleisti“⁶⁹ BK 204 straipsnio sąvoka. Taigi norint identifikuoti BK 204 straipsnio dalyką reikia apžvelgti TRIPS sutarties baudžiamąsias nuostatas.

TRIPS sutarties 61 straipsnyje vartojama sąvoka - prekės ženklo klastotė, tačiau nepateikiamas jos apibrėžimas. Pažymėtina, kad prekės ženklo klastotė ir neteisėto prekių ženklo naudojimas nėra tapatūs terminai. Ši sąvoka galėtų būti tapatinama (panaši) su „prekės su suklastotu prekės ženklu“, kurios turinys yra atskleidžiamas minėtos sutarties (14)⁷⁰ išnašoje: „prekės su suklastotu prekės ženklu“ reiškia tokias prekes, įskaitant įpakavimą, ant kurių be leidimo yra prekės ženklas, kuris yra identiškas prekės ženkliui, užregistruotam ir galiojančiam tokių prekių atžvilgiu, arba kurio neįmanoma atskirti iš jo esminių požymių nuo tokio prekės ženklo, ir kuris dėl to pažeidžia aptariamojo prekės ženklo savininko teises pagal šalies, į kurią importuojamos prekės, įstatymą.“⁷¹

Iš TRIPS sutartyje pateikiamos definicijos gali būti išskirta dvejopa prekės su suklastotu prekės ženklu sąvoka. Pirmoji - prekės ant, kurių absoliučiai identiškas svetimas prekės ženklas. Antroji - prekės su klaidinančiai panašiu prekės ženklu, kurio neįmanoma atskirti iš jo esminių požymių. Abiem atvejais nusikalstamos veikos subjektai tokiais veiksmais nori suklaidinti pirkėją, pasinaudoti jo negalėjimu sulyginti klastotos prekės ženklo su originaliais ar kitaip patikrinti prekės tikrumą. Taip leidžiama gauti naudos prekių ženklo investicijų į rinkodaros veiklą sąskaita.

Atsižvelgdama į tai, kad TRIPS sutarties 61 straipsnyje nurodomas, būtent prekės ženklo klastojimas („[...] bent tyčinio prekės ženklo suklastojimo [...] komerciniu mastu atvejais turi būti taikomas baudžiamasis procesas ir bausmės,“), o ne naudojimas svetimu prekės ženklu be leidimo, autorė daro išvadą, kad TRIPS sutartis įpareigoja kriminalizuoti veikas, kurių dalykas yra: identiški saugomiems prekės ženklai; klaidinančiai panašūs į saugomus prekės ženklai; prekės, pažymėtos identiškais saugomiems prekės ženklams; prekės, pažymėtos klaidinančiai panašiu į saugomą prekės ženklu.

Pažymėtina, kad pagal galiojančią BK 204 straipsnio redakciją, nusikalstamos veikos dalyku nėra pats klastotas prekės ženklas, tik prekė pažymėta tokiu ženklu. Toks reguliavimas kelia abejonių, nes tiesiogiai nenumato atsakomybės už svetimo prekės ar paslaugų ženklo naudojimo be leidimo gaminti, gabenti, laikyti ar pateikti realizuoti klastotus prekės ženklus. Šie

⁶⁹ Švedas, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 59

⁷⁰ Lietuviškame TRIPS sutarties variante skaičius gali nesutapti.

⁷¹ Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektualinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios. Nr. 46-1620. Geiger, Ch., et al. *Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research* (Research Handbooks in Intellectual Property). United Kingdom: MPG Books group, 2012, p.175

ženklai kurie paprastai yra realizuojami prekių žymėjimui, leisiančiu šias prekes realizuoti. Todėl, autorės nuomone, šiuo aspektu, kriminalizavimas yra nepakankamas.

Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuva laikytina klastočių tranzito šalimi, prekės įprastai atgabenamos iš Turkijos per Latvijos laisvąjį uostą, kuriame nėra operatyvios muitinės kontrolės, todėl sudaromos galimybės įvežti klastotes į Europos Sąjungą.

Tiek teismų praktikoje, tiek mokslinėje literatūroje⁷² nurodoma, kad šios nusikalstamos veikos dalyku gali būti tik absoliučiai tapatūs prekės ženklai. Todėl klaidinančiai panašūs ženklai negali būti laikomi analizuojamos veikos dalyku. Autorės nuomone, taip BK 204 straipsnio dalykas suvokiamas ir aiškinamas per siaurai. Tai sąlygoja, kad esamas reguliavimas yra nepakankamas ir netenkinantis TRIPS nuostatų reikalavimų. Pagal minėtą aiškinimą BK 204 straipsnio subjektams paliekama vietos piktnaudžiauti reguliavimu. Galimos situacijos, kai žinodami, jog baudžiamoji atsakomybė yra nustatyta tik už absoliučiai vienodų svetimų prekių ar paslaugų ženklų naudojimą, galėtų naudoti labai panašius (t. y. kuriuos atskirti neturint šalia originalaus prekės ar paslaugų ženklo, paprastam (ne specialistui) žmogui būtų neįmanoma). Kadangi tai nebūtų absoliučiai vienodi ženklai, tai disponavimo tokiomis prekėmis kvalifikavimas pagal BK 204 straipsnį taptų probleminis.

Tačiau kartu pabrėžtina ir tai, kad analizuojamo straipsnio dalykas neturėtų būti nepagrįstai išplečiamas. Vienas diskutuotinų šiuo aspektu atvejų yra Akmenės rajono apylinkės teismo, baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-875/2012, priimtas nuosprendis, kuriame J. B., L. K., L. E. pripažinti kaltais pagal BK 204 straipsnio 2 dalį: *„J. B. kaltu prisipažino visiškai ir parodė, kad 2012 m. spalio 1 d. su draugais L. E. ir L. K. Vilniaus mieste Gariūnų turgavietėje iš nežinomo vyriškio nusipirko kiekvienas po 5 vnt. benzininių pjūklų su ženklu Steell, kuriuo norėjo parduoti brangiau. Suprato, kad pjūklai yra neoriginalūs, nes originalūs benzininiai pjūklai yra pavadinimu „Stihl“ ir jie kainuoja daug brangiau. Viena pjūklą pardavė Latvijoje. Su draugais atvykę į Naująją Akmenę nuvažiavo į kažkokią gatvę ir ten žmonėms siūlė pirkti Steel benzininius pjūklus.“*⁷³ Akivaizdu, kad pavadinimai „Stihl“ ir „Steel“ net nepaisant klastoto prekės ženklo vizualizavimo ir akivaizdžiai per mažos kainos, prekybos vietos, autorės nuomone, turi pernelyg didelių skirtumų (skiriasi dvi pavadinimo raidės ir vienos trūksta), todėl šis užrašas negali būti vertinamas kaip ženklas, *„kurio neįmanoma atskirti iš jo esminių požymių“*, ir neturėtų būti laikomas BK 204 straipsnio dalyku.

Autorės nuomone, individualizuojant bausmę už nusikalstamą veiką numatytą BK 204

⁷² Abramavičius, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas, I dalis. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 483 - 487. BK 204 straipsnio komentarą parengė Stasiulis D.

⁷³ Akmenės rajono apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-875/2012

straipsnyje, turėtų būti skiriamas deramas dėmesys klastotos ir originalios prekės kainų skirtumui. Ypač tiems atvejams, kai kaina yra žymiai žemesnė, nei originalių prekių ar paslaugų. Tokiu atveju pirkėjui (*bonus pater familias*) tampa akivaizdu, kad tai nėra originali prekė ar paslauga. Šiuo atveju, tokiomis prekėmis prekiaujantis asmuo nepasipelno daugiau, nei būtų pasipelnęs pardavinėdamas, prekes ar paslaugas nepažymėtas svetimu prekių ar paslaugų ženklu. Tačiau pagal esamą teismų praktiką kainos atitikimas (panašumas) originalių prekių kainoms nevertinamas. Tačiau, kaip bus analizuojama vėliau, pagal tarptautinius reikalavimus BK 204 straipsnis turi apimti visų prekių ženklų savininkui suteikiamų išimtinių teisių tyčinius pažeidimus komerciniais tikslais, pagal Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymą, susijusius su identišku ar klaidinančiai panašiu svetimu prekių ar paslaugų ženklu. Dėl *bonus pater familias* standarto taikymo sprendžiant dėl baudžiamosios atsakomybės, autorės nuomone, svarbu tai, kad vartotojas, atvykęs į skirtingas prekybos vietas, turi skirtingus lūkesčius rasti originalias geros kokybės prekes. Pavyzdžiui vaistus, kurių prekybai reikalingas leidimas, perkant turguje, žemesnėmis nei įprasta kainomis, galima tikėtis, kad prekės nebus tinkamos kokybės ar (ir) bus pažymėti suklastotu prekės ženklu. Tuo tarpu perkant drabužius prabangioje parduotuvė didesnėmis kainomis, vartotojas tikisi gauti kokybišką ir originalią prekę. Taigi, autorės nuomone, aplinkybės, kuriomis parduodamos klastotos prekės, pavyzdžiui, jos pateikiamos klastotos ir originalios prekės kainų skirtumas, galėtų turėti įtakos individualizuojant bausmę, bet neturėtų būti lemiamu kriterijumi vertinant baudžiamosios atsakomybės taikymo klausimą.

Kaip buvo minėta, BK 204 straipsnio dalykas gali esmingai skirtis savo pavojingumu, todėl baudžiamąja prasme neturėtų būti tapatinamas pavojingumo prasme.

Šiame darbe išsakyta nuomonė, kad klastotės turinčios sveikatai ar gyvybei pavojingų ingredientų, turėtų būti išskirtos BK 204 straipsnio kvalifikuotoje sudėtyje.

Šiuo aspektu aktualu tai, kad BK 276 straipsnyje „Kenksmingų žmogaus sveikatai ar gyvybei produktų gamyba arba prekyba jais“ ir 275 straipsnyje „Neteisėta farmacinė veikla“ *de facto* kriminalizuota aukščiau minėtų pavojingų dalykų patekimas į rinką. Tačiau BK 204 ir 275 arba 276 straipsnio sutaptis yra nepakankama atspindėti vaistų ar kitų pavojingų sveikatai ar gyvybei produktų realizavimo pavojingumo. Kadangi visų trijų BK straipsnių (jeigu asmuo nemirė ar jam nebuvo sunkiai sutrikdyta sveikata) sankcija yra iki 2 metų laisvės atėmimas, todėl, autorės nuomone, BK 204 straipsnis turėtų būti papildytas kvalifikuota sudėtimi. Esant dabartiniam teisiniams reguliavimui nusikalstamos veikos kvalifikuojamos priklausomai nuo sveikatos sutrikdymo masto ir tyčios gali skirtis. Jeigu vaistų (kitos klastotos prekės) sudėtyje žinomai yra medžiagų, kurios paprastai sukelia padarinius sveikatai ar gyvybei, veika turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 204 straipsnį ir, priklausomai nuo sveikatos sutrikdymo masto, pagal

BK 129 ar 135 arba 138 straipsnius Kitais atvejais, kai veikos padaromos dėl neatsargumo, kilus padariniams sveikatai ar gyvybei, BK 204 straipsnis kvalifikuotinas pagal BK 275 straipsnio 2 dalies ar 276 straipsnio 2 dalies sutaptį.

Kaip pavyzdį galima paminėti, 2011 m. lapkričio 9 d. Vilniaus apygardos teismo baudžiamąją bylą Nr. 1-376-166/2011, kurioje R. V. nuteistas baudžiamuoju įsakymu pagal BK 199² str. 1 d., 201 str. 2 d., 202 str. 1 d., 204 str. 1 d., 276 str. 1 d. Šioje byloje, buvo suklastoti alkoholiniai gėrimai šiais prekės ženklais: „Sobieski Vodka 40 %“, „Sobieski Vodka Superior 40 %“. *Kalbant apie prekių pavojingumą, byloje nustatyta: „Valstybinės teismo medicinos tarnybos [...] specialisto išvada [...] nustatyta, kad izopropilo (2-propilo) alkoholis ir acetonas viename etilo alkoholio mišinyje yra kenksmingi žmogaus sveikatai ir pavojingi gyvybei. Izopropilo alkoholio nuodinga dozė yra maždaug 1 ml/kg 70 % tirpalo, bet 0,5 ml/kg gali sukelti simptomatiką. Suaugusio žmogaus minimali mirtina dozė yra maždaug 2-4 ml/kg svorio. Acetono mirtina dozė yra apie 100 ml. Nežinant konkrečios šių medžiagų koncentracijos ir kiekio, kurį vartojo žmogus, negalima atsakyti, koks bus šių medžiagų poveikis organizmui ir kokias pasekmes sukels šios medžiagos. Etilo alkoholio mišiniu vartojimas su priedais - izopropilo (2-propilo) alkoholiu ir acetonu gali sukelti žmogaus mirtį ar sunkiai sutrikdyti sveikata (t. 1, b. l. 109-111).“* Autorės nuomone, tokių specialistų išvadų pakanka, kad veika būtų kvalifikuota pagal pavojingesnę veiką numatančią BK 204 straipsnio dalį.

Svarbios straipsnyje vartojamos sąvokos - didelis ir nedidelis prekių kiekis. Pažymėtina, kad „*kriminologijos mokslas nerekomenduoja (...) nusikalstamų veikų apibrėžimuose vartoti vertinamuosius, reiškia įvairiai interpretuojamus, požymius (tokiomis normomis galima lengvai manipuliuoti)*“.⁷⁴ Kaip bebūtų dabar kiekio tikslus nustatymas, kaip ir žalos nustatymas yra pagrindinis kriterijus BK 204 straipsnio 1 ir 2 dalies atskyrimui. Tiek mokslinėje literatūroje, tiek esamoje teismų praktikoje kiekio požymis nėra analizuojamas. Teismų praktikoje šiems požymiams skiriamas nepakankamas dėmesys, praktikoje paprastai atsižvelgiama tik į žymėtų prekių kainą.

2.3. Didelė žala, kai svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo padariniai

Prieš pradedant nagrinėti BK 204 straipsnyje numatytus padarinius – žalą, tikslinga nustatyti analizuojamo straipsnio sudėties rūšį.

D. Stasiulis Baudžiamojo kodekso komentare teigia⁷⁵, kad BK 204 straipsnyje

⁷⁴ Fedosiuk, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (Ultimo ratio): teorija ir praktika. *Jurisprudencija*. 2012, 19(2): 715–738

⁷⁵ Abramavičius, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas, I dalis. Specialioji

numatytos nusikalstamos veikos sudėtis yra materialioji, t. y. padariniai - žala yra susiję su visomis alternatyviomis šioje sudėtyje numatytomis pavojingomis veikomis. Tokios pozicijos laikosi Lietuvos apeliacinis teismas, kurio 2010 m. vasario 26 d. nuosprendyje, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/2010, G. R., V. G nuteisti pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 204 straipsnio 1 dalį, BK 24 straipsnio 4 dalį, 25 straipsnio 3 dalį, 224 straipsnio 2 dalį: „[...] 32000 vienetų cigarečių pakelių, neteisėtai pažymėtų prekių ženklu „Prima“ (rusiškos raidės), vertino kaip didelį kiekį. Pastebėtina, kad BK 204 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtis yra materialioji, todėl inkriminuojant šią nusikalstamą veiką būtina įrodyti, jog dėl nusikalstamos veikos buvo padaryta didelė žala.”⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 5 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-418/2012, kuria R. Š. nuteistas pagal 199¹ straipsnio 1 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 204 straipsnio 1 dalį, taip pat išaiškinta, kad: „[...] Šio nusikaltimo sudėtis yra materialinė, t. y. iš Lietuvos Respublikos BK 204 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos konstrukcijos matyti, kad šio nusikaltimo sudėtis apima ne tik pačią veiką, pasireiškiančią keliais alternatyviais būdais, bet ir šios veikos (veikų) sukeltas pasekmes. Todėl straipsnio dispozicijoje numatyti padariniai – dėl nusikaltimo atsiradusi didelė žala - yra būtinas šio nusikaltimo požymis, padarant bet kurią (tiek vieną, tiek kelias, tiek visas iš jų) iš minėtų alternatyvių veikų, o ne tik pasinaudojant svetimu prekių ženklu, kaip tai nurodo apeliante. [...]”⁷⁷ Minėtoje nutartyje tokias išvadas teismas grindė lingvistiniu aiškinimu: „Atsižvelgiant [...] konstrukciją, matyti, kad įstatymų leidėjas didelės žalos požymį susiejo su bet kurio iš trijų alternatyvių veikos padarymo būdų realizavimu, kadangi jungtukai „ar“, „arba“ turi ne jungiamąją, o skiriamąją reikšmę, ir būtent dėl to prie kiekvienos iš jų jungtuku „ir“ kaip būtinas požymis prijungiamas didelės žalos padarymas, nepaisant to, kad šis požymis nurodytas ne prie kiekvienos iš alternatyvių veikų”

Toks aiškinimas, autorės nuomone, yra diskutuotinas, nes BK 204 straipsnis sukonstruotas vartojant tiek „ar“ tiek „arba“ jungtukus: „Tas, kas [...] svetimu prekių ženklu pažymėjo didelį prekių kiekį ar pateikė jas realizuoti arba pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu ir dėl to padarė didelės žalos”, todėl, dispozicijoje numatytos dvi nusikalstamų veikų sudėtys: 1) tas, kas svetimu prekių ženklu pažymėjo didelį prekių kiekį ar pateikė jas realizuoti; 2) tas kas pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu ir dėl to padarė didelės žalos.

Pirmoji sudėtis yra formali, antroji - materialinė. Tokios pozicijos laikosi ir doc. dr. P.

dalys. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 483 - 487. BK 204 straipsnio komentarą parengė Stasiulis D.

⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/2010

⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-418/2012

Kujalis⁷⁸. Anot jo - (didelė) žala ir materialioji nusikalstamos veikos sudėtis būdinga tik pasinaudojimui svetimu paslaugų ženklu, o kiekio reikalavimas ir formalioji nusikalstamos veikos sudėtis - svetimu prekių ženklu žymėjimui ir tų prekių realizavimui.

Pirmosios sudėties papildomas nusikalstamos veikos pavojingumą nusakantis požymis yra prekių, kurios buvo pažymėtos ar (ir) pateiktos realizuoti, kiekis. Nusikalstamos veikos sudėtis šiuo atveju yra formali, taigi veika laikytina baigta nuo pavojingo veikimo pradžios: žymėjimo, realizavimo. Žymėtų ir (ar) realizuojamų prekių kiekis nusako, kokia BK 204 straipsnio dalis bus pritaikyta. Tuo tarpu antroje dispozicijoje nurodomas padarinys - žala, taigi, nusikalstamos veikos sudėtis yra materialinė: būtina nustatyti tiek minėtus padarinius, tiek ir priežastinį ryšį. Šiuo aspektu, reikėtų paminėti, kad BK panašios konstrukcijos norma, yra numatyta BK 208 straipsnyje - skolininko nesąžiningumas – tačiau, joje numatyti padariniai siejami su visomis pavojingoms veikoms. Taigi, darytina išvada, kad įstatymų leidėjas pasirinko keliančią diskusijų BK 204 straipsnyje esančios normos konstrukciją.

Atkreiptinas dėmesys, jog 1961 m. BK 308 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos sudėtis yra formali, o padariniai numatyti tik antroje dalyje kaip vieni iš kvalifikuojančių požymių. 1961 m. BK 308 straipsnio 2 dalyje numatyti padariniai: nukentėjusiajam padaryta didelė žala, arba buvo sukeltas ar galėjo būti sukeltas pavojus žmonių gyvybei ar sveikatai. BK 204 straipsnio dispozicija numato tik vienus padarinius (didelę) žalą, tačiau kas ją gali patirti ir kokio ji pobūdžio, nenurodoma.

Net laikant visą nusikalstamos veikos sudėtį materialiąja, besiklostantis teisinis aiškinimas kelia diskusijų, nes tuomet privalo būti įrodytas ir kiekis, ir žala. Be to abu šie kriterijai turi būti vienodi: didelis kiekis ir didelė žala, norint taikyti BK 204 straipsnio 1 dalį; nedidelis kiekis ir žala, taikant BK 204 straipsnio 2 dalį. Taigi matyti, kad straipsnio sudėties traktavimas kaip materialios, sukelia taikymo problemų, kurioms, autorės nuomone, neskiriamas deramas dėmesys. Esant nurodytam teisiniui aiškinimui, nėra aišku, kokią straipsnio dalį taikyti nesutampant minėtiems elementams: esant prabangiems daiktams, kurių faktinis kiekis yra nedidelis, o kaina didelė.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje išskirtinos turtinė ir neturtinė žalos. „*Nusikalstama veika padaryta žala – tai baudžiamojo įstatymo saugomų asmeninių ir turtinių vertybių sunaikinimas arba pakenkimas, sukėlęs neigiamų pasekmių, kurias galima įvertinti turtine išraiška. Žala padaroma baudžiamosios teisės ginamoms vertybėms.*”⁷⁹

⁷⁸ P. Kujalis. Mykolo Romerio universiteto elektroninių studijų aplinka. [žiūrėta 2013-02-28] <https://moodle.mruni.eu/pluginfile.php/20081/mod_resource/content/0/Baudzimoji/fcontent.html>

⁷⁹ 2015 m. kovo 19 d. *Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai) Nr. AB-42-1, Teismų praktika Nr. 42*

Požymiai žala ir kiekis analizuojamame straipsnyje yra itin svarbūs, tai pagrindiniai ir vieninteliai kriterijai 204 straipsnio 1 ir 2 dalių atskyrimui, tačiau, autorės nuomone, šie požymiai nėra taikomi toms pačioms pavojingoms veikoms, kadangi analizuojama norma, kaip minėta, būdinga ir formali ir materiali nusikalstamos veikos sudėtis.

„Praktikos mokslinė analizė bei autorių, analizuojančių šias problemas, išvados atskleidžia suklastotų prekių daromą žalą, ilgalaikius padarinius”⁸⁰: Taigi, galima būtų teigti, kad pirmas, prekių ženklų teisių savininkas negauna atlyginimo už prekes, kurios pagamintos ir į rinką patenka pažymėtos jo registruotu prekės ženklu; antras, kainų skirtumas tarp klastotų ir originalių prekių daro originalias prekes mažiau patrauklesnės už klastotes; trečias, „asmuo, pirksdamas suklastotas prekes, tampa moraliniu įkaitu, nes”⁸¹ netiesiogiai prisideda prie nusikalstamumo finansavimo, nesugebant atskirti originalios prekės nuo klastotės; ketvirta, klaidinamas ir nuviliamas pirkėjas, nes suklastotos prekės kokybė nėra tokia, kokios tikėjosi; penkta, prekių ženklų teisių subjektams, ypač mažoms įmonėms, dėl to dažnai tenka mažinti apyvartą arba bankrutuoti, atleisti darbuotojus, nes jos negeba konkuruoti su klastočių rinka; šešta, dėl tam tikrų klastočių grupių („pvz., alkoholio, tabako gaminių, vaistų, automobilių dalių, žaislų, maisto produktų”⁸²) kyla grėsmė sveikatai ir gyvybei; septinta, klastotojai kėsinaisi pažeisti valstybės „ekonomines galias, visuomenės gerovę, nes „nemoka mokesčių, neinvestuoja į legalių darbo vietų kūrimą, kelia sumaištį dėl pasitikėjimo produktų kokybe, skatina nelegalų darbą, didina šešėlinę ekonomiką.”⁸³

Aiškinant požymius - žala ir didelė žala, atkreiptinas dėmesys, kad BK nedetalizuoja, kokia tai žala, todėl ji gali būti turtinė ir neturtinė. Didelė turtinė žala pagal BK 212 straipsnio 1 dalį - tai suma viršijanti 150 MGL, atitinkamai didelė turtinė žala yra suma viršijanti minėtą. Tuo tarpu, neturtinės žalos nustatymas yra probleminis: nėra susiformavusių neturtinės žalos nustatymo kriterijų bylose, kuriose taikomas BK 204 straipsnis. Baudžiamojo kodekso komentare⁸⁴ nurodomi atspirties taškai į kuriuos derėtų atsižvelgti nustatant neturtinės žalos dydį - kai „žala yra neturtinio pobūdžio (prestižas, reputacija ir pan.), ji turi būti įvertinama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes (nukentėjusi asmenį, ženklo ir jo savininko žinomumą prekių ir paslaugų pobūdį, neteisėto ženklo naudojimo mastą ir pobūdį). Vertinant žalą, kartu turi būti įvertinama tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio žala, taip pat ne tik ženklo savininkui ar teisėtam naudotojui, bet ir kitiems susijusiems asmenims (pvz.,

⁸⁰ Laurinavičius, A. *Komerciniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas*. Intelektinė ekonomika. 2008, 1(3): 29–40

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. II tomas, I dalis. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009.

vartotojams) padaryta žala.“ Tačiau tai bendros neturtinės žalos priteisimo taisyklės juridiniam asmeniui nurodytos Civiliniame kodekse. Taip pat pridėtas galimos žalos vartotojams įvertinimas. Manytina, kad reikėtų išskirti specialius neturtinės žalos kriterijus būdingus BK 204 straipsnyje numatytai nusikalstamai veikai. Tuo aspektu, pirma turi būti vertinama, kokia žala padaryta ekonomikai ir verslo tvarkai, ir, jeigu jai nepadaryta didelė žala, reikėtų analizuoti papildomų vertybių pažeidimo mastą.

Taip pat dėl, intelektinės nuosavybės teisių savininkų neturtinių praradimų kompensuojamo pasisakyta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime 2009 m. kovo 27 d.: „[...] *Įstatymų leidėjas gali, atsižvelgdamas į nuosavybės objektų specifiką, įtvirtinti įvairius šių objektų savininkų pažeistų teisių gynimo būdus, inter alia susijusius su jiems padarytos žalos, kitų praradimų atlyginimu (kompensavimu); prekių ženklo savininkas gali patirti įvairių praradimų – tiek materialinio, tiek moralinio pobūdžio (kaip antai: prekių ženklo vertės sumažėjimo, prekių ženklo savininko įmonės reputacijos sumažėjimo ir kt.), atsiradusių dėl kitų asmenų neteisėtų veiksmų. Įstatymų leidėjui iš Konstitucijos, inter alia jos 23 straipsnio 1 ir 2 dalių, konstitucinio teisinės valstybės principo kyla pareiga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų atlyginti (kompensuoti) savininko patirtus tiek materialinio, tiek moralinio pobūdžio praradimus. Toks reguliavimas turi sudaryti prielaidas, atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės specifiką, apskaičiuoti prekių ženklo savininko dėl kito asmens neteisėtų veiksmų patirtus praradimus; tais atvejais, kai kartais net neįmanoma apskaičiuoti prekių ženklo savininkui padarytos materialinės žalos dydžio, reikia nustatyti ir tokius šiems savininkams atsiradusių praradimų atlyginimo būdus, kurie nebūtų siejami vien tik su jam padaryta materialine žala.*”

Mokslinėje doktrinoje, nurodomi atspirties taškai į kuriuos derėtų atsižvelgiant nustatant neturtinės žalos dydį - kai „*žala yra neturtinio pobūdžio (prestižas, reputacija ir pan.), ji turi būti įvertinama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes (nukentėjusi asmenį, ženklo ir jo savininko žinomumą prekių ir paslaugų pobūdį, neteisėto ženklo naudojimo mastą ir pobūdį). Vertinant žalą, kartu turi būti įvertinama tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio žala, taip pat ne tik ženklo savininkui ar teisėtam naudotojui, bet ir kitiems susijusiems asmenims (pvz., vartotojams) padaryta žala.*“ Šiuo aspektu gali būti keliamas klausimas ir dėl vartotojų teisių, t. y. kaip turėtų būti nustatoma turtinė ir neturtinė žala vartotojams, jei nepadaryta žala jų sveikatai ar gyvybei. Pavyzdžiui, keletą metų nedideliame miestelyje veikia SPA paslaugų salonas, teikiantis paslaugas naudodamas svetimą paslaugų ženklą. Ar tokiu atveju reikėtų surasti visus klientus, kurių kaip vartotojų teisės buvo pažeistos? Taigi, toks žalos nustatymo būdas yra sunkiai įgyvendinamas, veikia nebent jei paslaugos keltų pavojų jų gyvybei ar sveikatai. Kai kyla

sunkūs padariniai sveikatai ar gyvybei, pirmiausia žmonės kreipsis į medikus, mirus asmeniui bus nustatoma mirties priežastis. Todėl tokiais atvejais yra paprasčiau nustatyti nukentėjusius nuo suklastotos prekės ar paslaugos asmenis.

Autorės nuomone, diskutuotina tokia praktika, kai byloje nenustatinėjamas ekonomikos į verslo tvarkos pažeidimas, kuris savo pavojingumu užtrauktų baudžiamąją atsakomybę pavyzdžiui 2010 m. vasario 26 d. Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis, priimtas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/20101A-57/2010, kuriuo A. Š. , A. V. , G. R. , R. K. , V. G. , K. M. , A. N. nuteisti pagal BK 24 straipsnio 4 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 199² straipsnio 1 dalį, BK 24 straipsnio 4 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 202 straipsnio 1 dalį, BK 24 straipsnio 4 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 224 straipsnio 2 dalį, BK 24 straipsnio 4 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 204 straipsnio 1 dalį: „[...] Šiuo atveju iš byloje esančio UAB „Philip Morris Lietuva“ civilinio ieškinio matyti, kad neteisėtais nuteistųjų veiksmais padaryta 8360,70 Lt turtinė žala, kuri nesiekia BK 212 straipsnio 1 dalyje numatytos didelės turtinės žalos ribos (150 MGL). Visgi teisėjų kolegijos manymu, vertinant padarytą žalą, kartu turi būti įvertinama tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio žala. Nors šiuo atveju UAB „Philip Morris Lietuva“ padaryta turtinė žala nelaikytina didele BK 204 straipsnio prasme, visgi būtina atkreipti dėmesį ir į neturtinės žalos dydį. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos nuomone, šiuo atveju atsižvelgiant į minėto prekės ženklo paplitimą, padarytos nusikalstamos veikos apimtį, darytina išvada, kad buvo sumenkinta įmonės reputacija ir prestižas, todėl UAB „Philip Morris Lietuva“ padaryta didelė neturtinė žala.“⁸⁵ Kaip matome vertinant susidariusią žalą, autorės nuomone nepagrįstai koncentruojamasi į prekių ženklų teisių savininkų pažeidimus, tuo tarpu įtaka ekonomikai ir verslo tvarkai, galimos grėsmės vartotojams neanalizuojamos. Manytina, kad atsižvelgiant į didelį prekių kiekį, tai kad prekėms taikomas akcizas, ribojamas vartojimas (leidžiama nuo 18 m.), prekė yra kenksminga, turėtų būti konstatuojama, kad yra padaryta žala ekonomikai ir verslo tvarkai, pažeidžiant nustatytą tabako gaminių gamybos ir platinimo tvarką, ir padaryta didelė neturtinė žala vartotojams, kadangi į rinką pateko sveikatai kenksminga prekė, kurios pardavimas ribojamas amžiaus cenzu.

Kita aktuali problema yra turtinės žalos nustatymui taikomi kriterijai. Šiuo aspektu aktualu ir tai, kad dabartinėje teismų praktikoje dėl svetimų prekių ženklų realizavimo žala nustatoma: pagal prekių kainą arba pagal tokio pobūdžio originalių prekių kainą; pagal klastočių kainą. Mažiausia originalios prekės kaina tuomet lygi prekės ženklo savininkui padaromai žalai. Tai, autorės nuomone, klaidingas aiškinimas, nes klastotos prekės kaina yra akivaizdžiai mažesnė, nei originalios, tad negali objektyviai atspindėti prekės ar paslaugų ženklo savininko

⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/2010

patirtos žalos.

Kaip pavyzdys, kuomet nustatant žalą taikyta originalių prekių vertė, yra 2008 m. rugsėjo 30 d. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo baudžiamasis įsakymas byloje Nr.:1-749-487/2008⁸⁶, kurioje N. P. nuteista pagal BK 204 straipsnio 2 dalį: „*neturėdama prekių ženklo savininko leidimo, pateikė realizuoti nedidelį prekių kiekį, pažymėtą svetimu prekių ženklu: 104 vnt. sportinių marškinėlių ir 5 vnt. striukių, pažymėtų Vokietijos įmonei „ADIDAS AG“ bei Nyderlandų įmonei „ADIDAS INTERNATIONAL MARKETING BV“ priklausančiais prekių ženklais „ADIDAS“, kurių atitinkamų originalių 104 vnt. „ADIDAS“ marškinėlių vertė - 10296 Lt, 5 vnt. originalių „ADIDAS“ striukių vertė 1095 Lt; 103 vnt. sportinių marškinėlių ir 20 vnt. striukių, pažymėtų Vokietijos įmonei „PUMA AG“ priklausančiais prekių ženklais „PUMA“, kurių atitinkamų originalių „PUMA“ sportinių marškinėlių 103 vnt. vertė 8137 Lt, 20 vnt. originalių „PUMA“ striukių vertė 3380 Lt, [...], tokiu būdu N. P. pateikė realizuoti 207 vnt. sportinių marškinėlių ir 25 vnt. striukių, pažymėtų svetimais prekių ženklais, padarydama teisėtiems prekių ženklų savininkams bendrą 22908 Lt turtinę žalą.[...] išdėliojo prekes: sportinius marškinėlius ir striukes su užrašais „ADIDAS“ ir „PUMA“. Sportinius marškinėlius pardavinėjo po 25 Lt, o striukes pardavinėjo po 60 Lt. (...) Apie 8.00 val. į paviljoną užėjo vyriškis, kuriam ji pardavė marškinėlius „PUMA“ už 25 Lt. Ji žinojo, kad prekės, kuriomis ji prekiauja, yra neoriginalios ir jokių jų įsigijimo dokumentų neturėjo.“⁸⁷ Vienos iš šioje situacijoje realizuojamų prekių, 20 vienetų striukių pažymėtų „PUMA“ prekės ženklu. Nors jos realiai buvo parduodamos po 60 Lt, žala buvo laikoma originalios striukės kaina t. y. 169 Lt. Autorės nuomone, toks žalos dydžio nustatymas yra diskutuotinas. Be to byloje nebuvo nustatoma neturtinio pobūdžio žala. Aktualu ir tai, kad parduodamų prekių kaina yra akivaizdžiai žemesnė, jos parduodamos ne firminėje parduotuvėje ar prekės ženklu žymėtu prekystalyje, todėl pirkėjas (*bonus pater familias*) nėra klaidinamas, nes yra akivaizdu, kad tai neoriginali prekė (ją galima atskirti iš esminių registruoto ženklo požymių), vartotojams žala nepadaroma ar daroma nedidelė.*

Taigi, kaip minėta, klastotų ir originalių prekių didelis kainų skirtumas, atsižvelgiant į klastočių savikainą, galėtų būti vienas iš kriterijų individualizuojant bausmę. Tokiais atvejais, nėra uždėbama dėl svetimo prekės ženklo naudojimo, verslo tvarka pažeidžiama tik formaliai, nesukeliant esmingų padarinių. Tačiau, šiuo aspektu būtina atkreipti dėmesį į tai, kad esant tapačias prekės ženklui visada yra pažeidžiamos svetimo prekės ženklo savininko teisės, todėl

⁸⁶ Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje nr. 1-749-487/2008

⁸⁷ Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje nr. 1-749-487/2008

pagal minėtus TRIPS reikalavimus tokia veika, jei padaryta komerciniais tikslais turi būti kriminalizuota nepaisant originalios ir klastotos prekės kainų skirtumo savikainos. Atsižvelgiant į tai, kad tokie požymiai, kaip žala ir didelis kiekis yra probleminiai, todėl autorės nuomone, jie keistini komercijos tikslų požymiu, kuris bus analizuojamas toliau.

2.4. Žymėjimas, pateikimas realizuoti, pasinaudojimas paslaugų ženklu, kaip pavojingos veikos

BK 204 straipsnio dispozicija – blanketinė. BK blanketinėse normose įprastai vartojamos sąvokos „neteisėtas“, „neteisėtai“; nukreipia į kitus teisės aktus (nacionalinius ar tarptautinius); neišsamiai atskleidžiamas nusikaltimo objektas.⁸⁸

Taigi, BK 204 straipsnio dispozicija laikytina blanketine, nes joje vartojama sąvoka „be leidimo“, kas, autorės nuomone, atitinka „neteisėtumo“ sąvoką. Be to, siekiant atskleisti BK 204 straipsnį, baudžiamasis įstatymas kreipia į kitą teisės aktą t. y. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymą. Todėl, norint atskleisti visą baudžiamosios teisės normą būtina vadovautis šiais teisės aktais.

Galiojančioje BK 204 straipsnio redakcijoje nėra nurodoma, kokios išimtinės prekių ženklo savininko teisės turi būti pažeidžiamos įgyvendinant dispozicijoje nurodytas pavojingas veikas: žymėjimą, pateikimą realizuoti, pasinaudojimą ženklu. Dispozicijoje nurodoma, kad šios veikos padaromos be leidimo.

TRIPS 14 išnašoje nurodoma, kad: „*prekės su suklastotu prekės ženklu*“ *reiškia tokias prekes, įskaitant įpakavimą, ant kurių be leidimo yra prekės ženklas, kuris yra identiškas prekės ženkliui, užregistruotam ir galiojančiam tokių prekių atžvilgiu, arba kurio neįmanoma atskirti iš jo esminių požymių nuo tokio prekės ženklo, ir kuris dėl to pažeidžia aptariamojo prekės ženklo savininko teises pagal šalies, į kurią importuojamos prekės, įstatymą*” Matoma, kad išskiriamos dvi atsakomybės sąlygos: pirma, prekė pažymėta svetimu prekės ženklu analogiškai BK 204 straipsniui, antra, prekės ženklo savininko teisių pažeidimas pagal šalies, į kurią importuojamos prekės, įstatymą, Lietuvoje – pagal Prekių ženklų įstatymą. Pagal Prekių ženklų įstatymo 20 straipsnio 3 dalį: „*Ženklo registracijos liudijimas yra teisinis dokumentas, patvirtinantis ženklo įrašymą Lietuvos Respublikos prekių ženklų registre ir ženklo savininko išimtinės teises į įregistruotą ženklą*”. Taigi, registracija suteikia subjektui išimtinės teises nuo registracijos momento *de jure* sukuriama intelektinės nuosavybės objektas, kuris gali tapti BK straipsnio dalyku. Analizuojamo straipsnio dalyku taip pat, autorės nuomone, gali būti prekės ženklas,

⁸⁸ Švedas, P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Teisė. 2010, 77: 181 – 193

pripažintas plačiai žinomu, kadangi pagal PŽĮ 9 straipsnį jis saugomas be registracijos⁸⁹.

Prekių ženklų įstatymo 38 straipsnyje nurodomos įregistruoto ženklo savininko išimtinės teisės uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo komercinėje veikloje naudoti bet kokį žymenį, straipsnyje nurodytam naudojimui⁹⁰.

Siekiant taikyti BK 204 straipsnį būtina nustatyti Prekių ženklų įstatyme nurodytų prekių ženklų savininko išimtinių teisių pažeidimą, susijusį su *prekėmis su suklastotu prekės ženklu*. Todėl, autorės nuomone, išimtinės teisės baudžiamąja prasme turėtų būti aiškinamos siauriau nei nurodoma įstatyme. T. y. netaikant nuostatas, susijusias su *klaidinamu asocijavimu su įregistruotu ženklu*. Kaip buvo minėta, BK 204 straipsnio dalykas identiškas ar klaidinančiai panašus registruotam žymuo, kurio neįmanoma atskirti iš esminių požymių, nėra tapačios sąvokos. Prekės ženklas sukkeliantis *klaidinamą asocijavimą su įregistruotu ženklu*, gali tik nežymia dalimi atkartoti registruotą ženklą (raidžių išsidėstytą, vizualizaciją), todėl tampa akivaizdu, kad prekė yra neoriginali.

BK 204 straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos gali būti padaromos tik veikimu. Neteisėtas svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas padaromas trimis alternatyviomis veikomis: prekių svetimu prekių ženklu pažymėjimu, svetimu prekių ženklu pažymėtų prekių pateikimu realizuoti arba pasinaudojimu svetimu paslaugų ženklu.

Pirmoji veika - pažymėjimas svetimu prekių ženklu - suprantamas, kaip svetimo ženklo fizinis uždėjimas (priklijavimas, išdeginimas, įspaudimas ir pan.) ant pačios prekės arba ant etiketės ar pakuotės⁹¹. Suprantama, kad tokia pavienė veika, nėra nusikalstamai prasminga, tačiau ji sudaro sąlygas tolesniam prekių realizavimui, finansinės naudos gavimui. Pažymėtina, kad toks reguliavimas, pagal kurį baudžiamoji atsakomybė kyla tik už prekės pažymėjimą svetimu prekių ženklu, (ši veika savaime neneša finansinės naudos), yra griežtesnis, nei to reikalauja TRIPS sutarties 61 straipsnis. Jame nurodytos dvi sąlygos, kurioms esant turi kilti baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus: veika turi būti padaroma tyčia ir komerciniai mastai.

Apskritai, „*intelektinės nuosavybės pažeidimai (...) tapo didelių susirūpinimų keliančiu reiškiniu, kai kuriais atvejais susijusiu su organizuotu nusikalstamumu. Susiduriame su tikrai tarptautine tapusia neteisėta prekyba prekėmis, įgytomis pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises: neteisėtu prekių klastojimu, organizuotų grupių vykdomu gamybos zonų perkėlimu link*

⁸⁹ „9 straipsnis. Plačiai žinomo ženklo apsauga. 1. Ženklas Lietuvos Respublikoje gali būti pripažintas plačiai žinomu, jeigu jo naudojimo ar reklamavimo rezultatai rodo, kad jis yra gerai žinomas tam tikrame visuomenės sluoksnyje. 2. Ženklas, Lietuvos Respublikoje pripažintas plačiai žinomu, saugomas ir neįregistruotas. 3. Ženklas plačiai žinomu Lietuvos Respublikoje pripažįstamas teismo tvarka. [...]”

⁹⁰ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844

⁹¹ Abramavičius, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas, I dalis. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009, p.485.

prekių realizavimo zonų, galiausiai, neteisėtų prekių atsargų realizavimu ir gautų pajamų antriniu panaudojimu.“⁹² Kaip jau minėta prekių žymėjimas, kaip veika nėra finansiškai naudinga ar pavojinga, tačiau tai lyg „paruošiamieji darbai“ jų tolesniam realizavimui, kadangi neišleistos į rinką klastotos prekės yra labai mažos vertės. Šiuo atveju galima kalbėti tik apie žalos baudžiamojo įstatymo saugomai vertybei grėsmes.

Antra alternatyvioji veika - pateikimas realizuoti – tai svetimu ženklų pažymėtų prekių išdėstymas tam tikroje vietoje, kur jas gali apžiūrėti ir gauti kitas asmuo. Šioje sudėtyje pateikimo realizuoti veika apima ir realizavimą. Realizavimas gali būti suprantamas kaip sandoris, kurio metu kaltininkas perduoda nusikalstamos veikos dalyką kito asmens disponavimui⁹³ arba tokių veiksmų su svetimu prekių ženklų pažymėtomis prekėmis atlikimą, kurie aiškiai demonstruoja siekį tokias prekes platinti tretiesiems asmenims (prekių atvežimas į prekybos sandėlį, parduotuvę ar turgų, jų eksponavimas pardavimui, išdalinimas prekybos agentams, prekių platintojams ir pan.) arba kiti veiksmai kurie atitinkamai CK 6.167 straipsniui laikytini oferta: „Pasiūlymas sudaryti sutartį laikomas oferta, jeigu jis pakankamai apibūdintas ir išreiškia oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įsipareigojančiam akcepto atveju.“

Trečioji galima pavojinga veika, numatyta BK 204 straipsnyje yra pasinaudojimas svetimu paslaugų ženklų. Pasinaudojimas kaip kaltininko pavojinga veika suteikiant paslaugas pažymėtas svetimu paslaugų ženklų. Taip gali būti teikiamos nekokybiškos, pavojų keliančios paslaugos ir dėl to padaroma didelė žala. Pažymėtina, kad asmenys besinaudodami tokiomis paslaugomis, turi nesuvokti, kad paslaugas teikia ne teisėtas prekės ženklo savininkas ar jo atstovas (ar kitas teisėtas naudotojas). Tokiu atveju asmuo naudojasi paslaugomis pasitikėdamas paslaugų ženklo reputacija, teikiamų paslaugų kokybe. Pažymėtina, kad kainos už tokias paslaugas gali būti panašios į originalaus ženklo savininko teikiamų paslaugų kainomis (aukštesnės nei vidutinės kainos už tokias paslaugas).

Atkreiptinas dėmesys, kad 1961 m. BK nurodomos alternatyvios veikos, prekių ir paslaugų ženklo gaminimas, laikymas, gabenimas ar platinimas. Dabartiniame baudžiamajame kodekse: žymėjimas svetimu prekių ar paslaugų ženklų, tokių prekių pateikimas realizuoti ir pasinaudojimas svetimu paslaugų ženklų. Tuo tarpu už klastotų prekių laikymą ir gabenimą numatyta administracinė atsakomybė ATPK 214²⁷ straipsnyje „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas“. (Administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo klausimai analizuojami 3 skyriuje)

⁹² 2006 m. balandžio 26 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais [2005] KOM(2005) 276, p.5.

⁹³ P. Kujalis. Mykolo Romerio universiteto elektroninių studijų aplinka. [žiūrėta 2013-02-28]
<https://moodle.mruni.eu/pluginfile.php/20081/mod_resource/content/0/Baudzimoji/fcontent.html>

Kaip minėta, pavienis prekės ženklas atsižvelgiant į tarptautinį reguliavimą laikytinas BK 204 straipsnio dalyku, todėl autorės nuomone, BK 204 straipsni turėtų apimti tiek prekes, tiek pačius prekės ženklus. Todėl vietoj pavojingos veikos žymėjimo priimtinesnė gaminimo, kaip proceso kurio metu pagaminamas klastotas prekės ženklas ar prekė pažymėta tokiu ženklu, sąvoka.

2.5. Subjektyvieji svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo požymiai

2.5.1. Kaltė

Pagrindinis subjektyvusis požymis – kaltė - apibūdina asmens psichinį santykį su daroma nusikalstama veika, būtent psichinį santykį su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais. BK 2 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad: „Asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio” . Iš to seka, kad Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintas subjektyvaus pakaltinamumo principas.

Kaip minėta, BK 204 straipsnio 1 dalyje yra numatytos dvi nusikalstamų veikų sudėtys: pirma, tas, kas be leidimo svetimu prekių ženklu pažymėjo didelį prekių kiekį ar pateikė jas realizuoti (formali sudėtis), antra, tas kas be leidimo pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu ir dėl to padarė didelės žalos (materiali sudėtis).

BK 204 straipsniu uždraustos veikos gali būti padaromos tiesiogine ir netiesiogine tyčia. Esant tiesioginei tyčiai, asmuo, darydamas BK 204 straipsnyje uždraustą nusikalstamą veiką, turi suvokti nusikalstamos veikos pobūdį ir norėti taip veikti, numatyti, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti BK 204 straipsnyje numatyti padariniai, ir šių padarinių norėti (padariniai būtini tik materialios nusikaltimo sudėties atveju). Esant netiesioginei tyčiai, kaltininkas suvokia, jog neturėdamas leidimo svetimu prekės ženklu žymi prekes ar pateikia jas realizuoti arba naudojasi svetimu paslaugų ženklu dėl ko ženklo savininkas ar teisėtas naudotojas ar kiti asmenys gali patirti (didelės) žalos, nors to nenori, bet sąmoningai leidžia padariniams atsirasti.

BK 204 straipsnio numatytos formalios nusikaltimo sudėties atveju nusikalstamą veiką darančio asmens kaltė pasireiškia tuo, jog nusikalstamą veiką darydamas asmuo suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir nori taip veikti. Taigi, tyčios turinys BK 204 straipsnyje numatytos formalios nusikaltimo sudėties atveju yra toks: asmuo suvokia, kad be leidimo žymi prekes svetimu prekės ženklu ar pateikia šias prekes realizuoti draudžia BK 204

straipsnis, tačiau vis tiek nori taip veikti.⁹⁴

Dėl kaltės nustatymo klausimo aktuali 2015 m. balandžio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-788/2015, kurioje R. S. išteisinta pagal BK 204 straipsnio 2 dalį. Joje nurodoma: „[...] R. S. nuteista už tai, kad pateikė realizuoti dvi neteisėtai pažymėtas prekes ženklais prekes: akinius ir vyriškus batus. Turint galvoje, kad 2012 m. liepos 24 d. ir spalio 10 d. iš R. S. buvo paimta daugiau kaip 400 prekių, o klastotėmis pripažintos tik dvi, aktualus yra klausimas, ar nuteistoji jai inkriminuotą veiką padarė tyčia, t. y. suvokdama, jog pateikė realizuoti neoriginalias prekes, ir norėdama taip veikti. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje R. S. tyčia nustatyta vadovaujantis prielaida, bet ne byloje esančiais įrodymais, taigi nebuvo laikomasi reikalavimo įrodymus vertinti pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu (BPK 20 straipsnio 5 dalis).

Proceso metu R. S. tvirtino, kad minėtas prekes priėmė komiso pagrindais iš D. C. ir L. K., buvo įsitikinusi, kad tai originalios prekės. Šią versiją patvirtino R. S. pateiktos komiso paslaugų sutartys, taip pat liudytojų D. C. ir L. K. parodymai. Iš bylos medžiagos matyti, kad teismai kritiškai vertino R. S. iškeltą versiją, nes liudytojos D. C. ir L. K. su kaltinamąja yra susijusios draugystės ryšiais ir gali būti suinteresuotos jai padėti. Kita vertus, atmetę kaltinamosios ir jos draugių parodymus, teismai nenurodė ir jokių duomenų, patvirtinančių kaltinimo versiją, t. y. faktų, iš kurių būtų galima daryti išvadą, kad R. S. žinojo, jog pateikė realizuoti suklastotas prekes. Teismai tokį savo vidinį įsitikinimą pagrindė R. S. bendrojo pobūdžio pareiga įsitikinti dėl parduodamo daikto originalumo. Tačiau toks kaltės pagrindimas tiktų nustatant civilinę pardavėjo atsakomybę už žalą, padarytą prekių ženklų savininkams, tačiau neatitinka kaltės nustatymo baudžiamojoje byloje standartų. [...] Teismo išvados dėl aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai, daromos tik tada, kai išvadai pagrįsti pakanka įrodymų, o dėl to kilusios abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai. Įvertinus byloje esančių duomenų visumą galima teigti, kad neabejotinai nustatyta tik tai, jog R. S. pateikė realizuoti dvi prekes, neteisėtai pažymėtas DIOR ir LOUIS VUITTON prekes ženklais, tačiau nepašalintos abejonės dėl to, kad ji tai padarė tyčia, o ne suklydusi dėl jų originalumo. [...]”

Kasacinėje praktikoje išaiškinus BK 204 straipsnio kaltės klausimą, daroma išvada, kad kaltės aspektu baudžiamąją atsakomybę lemiantis veiksnys, yra žinojimas, kad prekės yra klastotos. Toks aiškinimas rodo būtinumą nustatyti psichinį santykį, būdingą tyčinei kaltei, visų

⁹⁴ Švedas, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 231

BK 204 straipsnyje numatytų objektyviųjų požymių atžvilgiu.

Taigi, BK 204 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas – esant materialiai sudėčiai gali būti padaromas tiesiogine ir netiesiogine tyčia. Tuo tarpu tik tiesioginė tyčia yra būdinga tai BK 204 straipsnio daliai, kurioje suformuluota svetimo prekių ženklo naudojimo formalioji sudėtis. Tyčios turinį pagal kasacinę praktiką atskleidžia objektyvūs požymiai, liudytojų parodymai, kiti bylos duomenys, taip pat akcentuotinas BK 204 straipsnio subjekto žinojimas dėl prekių ar teikiamų paslaugų originalumo.

2.5.2. Komercijos tikslai

Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus Europoje kelia daug diskusijų ir nesutarimų⁹⁵, tikėtina, kad dėl to nėra specializuoto tarptautinio akto, tokia atsakomybei apibrėžti. Visgi, kaip minėta, TRIPS sutarties 61 straipsnyje nurodomi minimalūs standartai, kuomet būtina taikyti baudžiamąją atsakomybę už intelektinės nuosavybės pažeidimus- bent už tyčines ir komerciniu mastu įvykdytas veikas. Tai yra minimalūs reikalavimai, todėl valstybės narės gali nustatyti griežtesnį reglamentavimą.

Inkriminuojant BK 204 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką būtina konstatuoti, kad ji padaryta tyčia – atsakomybė už neatsargiai padarytą veiką nenumatyta. Tuo tarpu dėl komercinio masto požymio kyla problema, kadangi jis tiesiogiai ar nurodant analogišką požymį nėra įtrauktas į BK 204 straipsnio dispoziciją. Net administracinei atsakomybei pagal ATPK 214²⁷ straipsnį kilti būtina sąlyga – turtinės naudos siekimas⁹⁶. Pažymėtina, kad prekių ženklų pažeidimai, už kuriuos baudžiama administracine tvarka, nėra tapatūs, BK 204 straipsnyje numatyti. ATPK vartojama turtinės naudos siekimo sąvoka, jų santykis analizuojamas 3 skyriuje).

Atsižvelgiant į tai, autorės nuomone, nepagrįstai išplėstos baudžiamosios atsakomybės taikymo ribos. Atkreiptinas dėmesys, kad minimalus daiktų kiekis su klastotu prekės ženklu BK 204 straipsnyje nenumatytas, todėl baudžiamoji atsakomybė gali kilti ir dėl pavienės prekės. Pavyzdžiui, žmona vyrui turguje nuperka kojinių, atitinkančių BK 204 straipsnyje nurodyto dalyko požymius, ir tik namuose pastebi, jog tai nėra originalios prekės. Žinodama, kad tai nėra originalios prekės vis tiek jas padovanojo vyrui. Šioje situacijoje yra visi objektyvieji ir subjektyvieji BK 204 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos požymiai (be leidimo

⁹⁵ Geiger, Ch., et al. Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research (Research Handbooks in Intellectual Property). United Kingdom: MPG Books group, 2012, p.1.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

pažymėtos prekės realizavimas). Tačiau akivaizdu, kad toks kojinių realizavimas nesusijęs su komercine nauda, todėl neturėtų būti baudžiamas, baudžiamąja tvarka. Analogiška situacija susiklosto ir dėl svetimo paslaugų ženklo naudojimo. Reikėtų paminėti, kad toks, autorės nuomone, pernelyg baudžiamąją atsakomybę išplečiantis aiškinimas, nurodomas ir mokslinėje literatūroje⁹⁷.

Norint tinkamai susiaurinti nagrinėjamu aspektu BK 204 straipsnio taikymo sritį, autorės nuomone, komercijos tikslo sąvoka, turėtų būti įterpta į BK straipsnį, kaip fakultatyvus subjektyvusis nusikalstamos veikos požymis - komercijos tikslai. Analogiškai komercijos tikslų požymiu 2009 metais buvo sėkmingai papildytas BK 192 straipsnis⁹⁸. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 12 d. priimtoje nutartyje Nr. 2K-7-35/2011 aiškinant komercijos tikslų sąvoką įtvirtintą BK 192 straipsnyje, nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 192 straipsnį kyla, kai veikos padarytos komercijos tikslais, t. y. tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant gauti ekonominės ar komercinės naudos. Be to, šios bylos kontekste Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog komercijos tikslai tai yra tikslai, susiję su veikla, kuri vykdoma ne tik tiesiogiai pajamoms, pelnui ar kitokiai turtinei naudai gauti, bet ir veikla, kuri netiesiogiai susijusi su pajamų gavimu (komercine - ūkine veikla), pavyzdžiui, bendrovės darbuotojai neteisėtai kompiuterio programų kopijas naudoja darbui ir taip gauna ekonominės naudos, nes šios programos padeda operatyviau atlikti pavestus darbus, gauti didesnių pajamų.⁹⁹ Kasacinis teismas, aiškindamas minėtą požymį, panaudojo sąvoką, nurodytą 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (toliau- 2004/48/EB direktyva) preambulės 19 punkte: „*Komerciniu mastu vykdoma veikla – tai veikla, vykdoma tiesioginei ar netiesioginei ekonominei ar komercinei naudai gauti, į kurią paprastai neįeina veikla, kurią gera valia vykdo galutiniai vartotojai.*“. Šiuo aiškinimu remtasi nepaisant to, kad direktyvos 2004/48/EB 1 skyriaus 2 straipsnio 3 dalies „b“ ir „c“ punktuose nurodoma, kad šios direktyvos taikymo sritis neapima: TRIPS sutarties nuostatų, įskaitant įsipareigojimus susijusius su baudžiamosiomis procedūromis ir bausmėmis (TRIPS 61 straipsnio); valstybių narių nacionalinių nuostatų, susijusių su baudžiamosiomis procedūromis ar bausmėmis (analizuojamu atveju BK 204 straipsnio) dėl intelektinės nuosavybės teisių

⁹⁷ Abramavičius, A., et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas, I dalis. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 483 - 487. BK 204 straipsnio komentarą parengė Stasiulis D.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 17(1) straipsniu įstatymas. Valstybės žinios. 2009, Nr. 87-3663.

⁹⁹ Švedas, P. Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtą kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, 241 p.

pažeidimų.¹⁰⁰ Atsižvelgiant į tai, kad dėl aukščiau nurodytos direktyvos nuostatų matyti, kad kasacinio teismo pateikiama komercijos tikslų sąvoka nėra kokybine prasme nauja. Taigi, pritartina doc. dr. A. Neveros pozicijai, kad: „*Praktikai – ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ir teisėjai nesiryžta plačiau aiškinti nagrinėjamą požymį ir taip mėginti formuoti kitokią praktiką. O prielaidos plačiau aiškina sudėties požymį „komercijos tikslai“, nei tai daroma iki šiol, tikrai yra.*”¹⁰¹ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pagal dabartinę kasacinio teismų praktiką komercijos tikslais pripažįstamas tiesioginės, netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimas.

Nors komercijos tikslai ir komercinis mastas nėra visiškai tapačios sąvokos, tačiau jų turinys negali esmingai skirtis. Komercinis mastas gali būti nustatomas lyginant, kas laikoma veikla komerciniu mastu verčiantis tapačia ar panašia veikla; subjektai turi gauti „finansinę grąžą“ iš veikos, neatsižvelgiant į tikslus ar motyvus¹⁰². Komercinis mastas būtų pagal objektyvius kriterijus nustatomas faktas. Pagal savo prasmę jis labiau atitiktų BK 202 straipsnio požymį – versliškumą, kuris nors ir probleminis, tačiau teismų praktikoje nusistovėję gan aiškūs požymiai, apibūdinantys būtent versliškumą. Pavyzdžiui Lietuvos 2011 m. lapkričio 29 d. Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2011¹⁰³.

Be abejo, įvedus komercijos tikslų požymį taptų būtina teismų praktikoje nustatyti papildomus pavojingumą apibūdinančius požymius, siekiant aiškiai atskirti ją nuo turtinės naudos siekimo (administracinės atsakomybės).

Šiuo aspektu galima paminėti, kad 1961 m. BK 308 straipsnyje buvo nurodomi požymiai komerciniai tikslai, veikos stambus mastas (kvalifikuotoje sudėtyje), bendrininkavimas (kvalifikuotoje sudėtyje). Tuo tarpu 2000 m. BK numatomi tik dalyką apibūdinantis papildomas požymis - didelis kiekis ir žala.

Dabartinis reguliavimas leidžia kaltininkui ne tik nebaudžiamam naudotis svetimu prekės ar paslaugų ženklų ir iš to gauti pelno, bet ir pasinaudojant ta pačia nelegalia veikla (parduotuvėje, turguje, kirpykloje ir pan.) legalizuoti pinigus gautus iš kitų nusikalstamų veikų

¹⁰⁰ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (OL 2004 L 157/45)

¹⁰¹ Nevera, A. Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Jurisprudencija. 2007, 8(98): 48–53

¹⁰² World Trade Organization. Report of the Panel. WT/DS362/R, 2009 January 26, China – Measure Affecting the protection and of intellectual property rights. p. 96, 105.

¹⁰³ Pavyzdžiui Lietuvos 2011 m. lapkričio 29 d. Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2011 (Teismų praktika. 2011, 36, p. 282-285), kurioje nurodoma:

„[...] versliškumo sąvoka turi apimti ne tik veiklos pastovumą ir nuolatinį jos pobūdį, bet ir kitus požymius, skiriančius ją nuo vertimosi komercine ar kitokia veikla sąvokos. Tokie požymiai – tai parengiamųjų darbų neteisėtai komercinei ar kitokiai veiklai organizuoti ir vykdyti atlikimas, šios veiklos valdymas ir kitokie veiksmai, rodantys didesnę veikos pavojingumo laipsnį. Kiekvienu atveju šis klausimas sprendžiamas individualiai, priklausomai nuo faktinių bylos aplinkybių.”

susijusių su prostitucija, narkotikais ir pan.

Iš aukščiau nurodyto ir atsižvelgiant į vis dar kylančias problemas aiškinant versliškumo požymį, aiškia komercijos tikslų sąvoką, taikant BK 192 straipsnį, ir tai, kad prekės ženklas yra intelektinės nuosavybės objektas kaip ir autorių teisė (BK 192 straipsnis), komercijos tikslų sąvoka BK 204 straipsnyje, būtų tinkamesnė nei žalos ar (ir) kiekio.

3. SVETIMO PREKIŲ IR PASLAUGŲ ŽENKLO NAUDOJIMO SANTYKIS SU ADMINISTRACINIAIS TEISĖS PAŽEIDIMAIS IR CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMU

Prekių ženklų teisė nors ir laikytina civilinės teisės dalimi, licencinių (ar kt.) sutarčių pažeidimas gali užtraukti tiek administracinę, tiek baudžiamąją atsakomybę, todėl autorės nuomone, tikslinga nurodyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimą bylose (Nr. 2K-7-251/2013 Nr. 2K-409/2011, 2K-P-267/2011), kuriuose akcentuojamas tinkamo baudžiamosios ir civilinės, administracinės atsakomybės atskyrimo svarba teisinei valstybei: „[...] tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos, ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas [...] siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visada tokios veikos pripažintinos nusikalstamomis ir jas padariusiems asmenims taikytinos pačios griežčiausios priemonės – bausmės“. Toks aiškinimas kyla iš konstitucinės jurisprudencijos¹⁰⁴, kurioje išaiškinta, jog kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ar pan.).” Atribojimo problema kyla dėl BK 204 ir ATPK 214²⁷ straipsniuose numatytų veikų ir baudžiamosios atsakomybės bei civilinės atsakomybės.

3.1. Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo (BK 204 straipsnis) ir pramoninės nuosavybės teisių pažeidimo (ATPK 214²⁷ straipsnis) santykis

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas plėtodamas konstitucinę jurisprudenciją suteikia įstatymų leidėjui diskreciją įstatymais numatyti veikų buvimą priešingomis teisei ir

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai

nustatyti atsakomybės rūšį už šias veikas.¹⁰⁵ Nustatant, sankcijas (šiuo atveju baudžiamąsias ar administracines) už tokias veikas, privaloma paisyti konstitucinio teisinės valstybės principo, *inter alia* protingumo, teisingumo, proporcingumo reikalavimų. Tuo pačiu siekiant tarpšakinio administracinių ir baudžiamųjų atsakomybių taikymo suderinamumo¹⁰⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad tai, kad įstatymuose už tam tikras teisei priešingas veikas numatoma administracinė atsakomybė, o kitos apibrėžiamos, kaip nusikalstamos veikos ir už jas taikoma baudžiamoji atsakomybė, savaime nereiškia, kad yra nukrypstama nuo konstitucinių teisinės valstybės ar asmenų lygiateisiškumo principų¹⁰⁷.

Nusikalstama veika yra pavojinga, priešinga teisei veika. Administraciniai teisės pažeidimai taip pat yra pavojingos veikos, kadangi jas padarius taip pat pažeidžiamos tam tikros vertybės (ATPK 9 straipsnio 1 dalis), tačiau jų pavojingumas yra mažesnis. Aiškindamas ATPK 9 straipsnį, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo aspektu, kasacinis teismas 2012 m. kovo 13 d., baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012, kurioje J. Š. ir S. B. išteisinti pagal BK 259 straipsnio 2 dalį: „[...] apibrėžtų baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijų nėra, todėl atribojant reikėtų vadovautis ne vien BK ir ATPK normų tekstais, bet ir ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, reikalaujančia atsižvelgti į konkrečios veikos pobūdį, t. y. kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, kilusius padarinius, viešosios tvarkos specifiką (kasacinės nutartys Nr. 2K-178/2005, 2K-452/2011).

Taigi darytina išvada, kad ATPK 9 straipsnio 2 dalies formalus suvokimas, t. y. aiškinimas taip, kad, be veikos pavojingumo vertinimo, visais atvejais turėtų būti taikomas BK (taip iš esmės eliminuojant galimybę taikyti ATPK), neatitiktų ATPK 9 straipsnio 2 dalyje suformuluotos nuostatos prasmės.”¹⁰⁸

Šiame kontekste išskirtinas baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už svetimo prekių ženklo naudojimą atskyrimo problema, susijusi su tuo, kad administracinė atsakomybė kyla už vienas veikas, o baudžiamoji už kitas. BK 204 straipsnio draudžiamos veikos yra: prekių žymėjimas, prekių pateikimas realizuoti, pasinaudojimas paslaugų ženklu; ATPK 214²⁷ straipsnyje: prekių gabenimas ir laikymas.

ATPK 214²⁷ straipsnyje „Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas“, kaip ir BK 204 straipsnyje numatyta atsakomybė už svetimo prekės ženklo neteisėtą naudojimą (bendrai).

Autorės nuomone administracinę ir baudžiamąją atsakomybę už aukščiau minėtus teisės

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. rugsėjo 17 d. nutarimas

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas

¹⁰⁸ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 27 d. nuosprendžio byloje Nr. 2K-7-76/2012

pažeidimus nustatančios normos nėra pakankamai suderintos tarpusavyje, kad užtikrintų efektyvią prekių ir paslaugų ženklų apsaugą. ATPK 214²⁷ ir BK 204 straipsnių nesuderinamumas pasireiškia, tuo kad: pirma, ATPK veikimas *de facto* nukreiptas į siauresnį subjektų ratą, nei BK, antra, baudžiamoji ir administracinė atsakomybė numatyta už skirtingas priešingas teisei veikas.

ATPK 214²⁷ straipsnio „*Pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas*“ administracinio teisės pažeidimo sudėtyje numatytas¹⁰⁹ pažeidimo tikslas – turtinės naudos siekimas. Tuo tarpu BK 204 straipsnio numatytos nusikalstamos veikos sudėtyje tikslo nėra. Kaip minėta, komercinių tikslų požymis, autorės nuomone būtų tikslingas. Dėl to, susidaro situacija, kad į administracinės atsakomybės sritį *de facto* patenka tik verslininkai, juridiniai asmenys, o į baudžiamosios atsakomybės ir namų ūkiai - vartotojai. Pastarieji įprastai naudojami klastotėmis savo reikmėmis galimai jau įsigydami prekę žinojo, kad ji nėra originali.

Primintina, kad Baudžiamojo kodekso komentare aiškinant BK 204 straipsnio pavojingą veiką prekių pateikimas realizuoti nurodoma, kad tai bet koks tiek atlygintinas, tiek neatlygintinas prekių perdavimas. Todėl matoma, kad asmuo įsigydamas didesnę kiekį pavyzdžiui jam žinomai klastotų drabužių ir juos padovanodamas atlieka BK 204 straipsnyje numatytą veiką¹¹⁰. Iš to seka išvada, kad lingvistiškai aiškinant ATPK 214²⁷ ir BK 204 straipsnius, nepaisant to, kad ATPK ir BK analizuojamose straipsniuose draudžiamos veikos yra skirtingos, baudžiamoji ir administracinė atsakomybė tikslo aspektu yra nesuderintos. Tokia išvada grindžiama, tuo kad minėtų teisės pažeidimų objektas susijęs su verslo tvarka. Autorės nuomone juridiniai asmenys ir verslininkai atlygintinai gamindami, gabendami, laikydami, realizuodami klastotas prekes vienareikšmiai veikia pavojingiau. Juridiniai asmenys siekdami turtinės naudos paprastai veikia didesniu mastu, įtraukia daugiau žmonių, dangstosi legalia veikla. Tuo daro didesnę žalą saugomai vertybei nei vartotojai mainydami, dovanodami, parduodami (pavieniais, ne sistemingais atvejais) jiems žinomai klastotas sveikatai ar gyvybei nepavojingas prekes.

ATPK 214²⁷ ir BK 204 straipsniuose numatytos skirtingos alternatyvios priešingos teisei veikos. ATPK 214²⁷ straipsniu draudžiama laikymas, gabenimas, BK 204 straipsniu – žymėjimas *de facto* klastočių gaminimas ir pateikimas realizavimui.

¹⁰⁹ „Prekių, neteisėtai pažymėtų svetimu prekių ženklų, laikymas ar gabenimas siekiant turtinės naudos [...]“

¹¹⁰ „Prekių pateikimas realizuoti reiškia tokių svetimu prekių ženklų pažymėtų prekių perdavimą (parduodant, dovanojant, mainant ar pan.) trečiajam asmeniui arba tokių veiksmų su svetimu prekių ženklų pažymėtomis prekėmis atlikimą, kurie aiškiai demonstruoja siekį tokias prekes platinti tretiesiems asmenims (prekių atvežimas į prekybos sandėlį, parduotuvę ar turgų, jų eksponavimas pardavimui, išdalinimas prekybos agentams, prekių platintojams ir pan.).“

Pažymėjo (BK 204 str.)	Laikė (ATPK 214 ²⁷ str.)	Gabeno (ATPK 214 ²⁷ str.)	Pateikė realizuoti (BK 204 str.)

Tokiu būdu susidaro situacija, jog administracinės atsakomybės taikymas, kad ir operatyvesnis, bet tampa mažiau veiksmingu bendro nusikalstamumo prasme. Kadangi nustačius, kad asmuo gabena klastotas prekes siekdamas turtinės naudos, greičiausiai tai reikš, kad asmuo gabena, jas realizuoti ar gabena iš pagaminimo vietos sandėliuoti, tokiu būdu bus sustabdomas tik vienas priešingos teisei veikos segmentas. Dėl to, nebus galimybės nustatyti kas pagamino prekes ir kas jas realizuoja, kas gauna didžiausią turtinę naudą. Pavyzdžiui atvejais, kai prekės atgabenamosios faktiškai be muitinės kontrolės per Latvijos laisvąjį uostą ir toliau gabenamos į kitas ES šalis. Baudžiamasis įstatymas, autorės nuomone, turėtų būti konstruojamas, atsižvelgiant į tai, kad būtų suteikiamos teisės saugos institucijoms galimybės rinkti pastaruosius duomenis ir imtis įstatymais nustatytų priemonių kovojant su klastotėmis.

Vienas aukščiau minėtos galimos situacijos pavyzdys 2014 m. sausio 7 d. Kauno apylinkės teismo administracinio teisės pažeidimo byla Nr. A2.11.-248-660/2014, kurioje D. K. administracinė atsakomybė traukiamas už tai, kad: „*adresu (duomenys neskelbtini). ties išvažiavimu į Kauno miestą, siekdamas turtinės naudos, automobiliu „Ford Focus“, valst. Nr. (duomenys neskelbtini) gabeno prekes, neteisėtai pažymėtas svetimais prekės¹¹¹ ženklais „Dolce&Gabana“ – 28 vnt., „Lacoste“ – 2 vnt., „Louis Vuitton“ – 4 vnt., „Prada“ - 1 vnt.*“. Šioje byloje nustatyta, kad buvo veikta siekiant turtinės naudos, nepaisant atsakomybės traukiamo asmens paaiškinimų, kad prekes jis būtų pardavęs už tą pačią kainą, kaip ir pirko. Šioje byloje D. K. patrauktas administracinė atsakomybė. Atkreiptinas dėmesys, kad taip pat jis nurodo, kad vežamos prekės įmonės pavedimu. Kas, autorės nuomone, rodo didesnę veikos pavojingumą.

Svarstytinus būdas spręsti, tokias situacijas yra bendrininkavimas su nenustatytu asmeniu, tais atvejais, kai nėra nustatytas gamintojas, didmeninis pardavėjas nežinomas, prekės gabenamos iš užsienio ir kitais atvejais.

Iš aukščiau nurodytų argumentų autorė daro išvadą, kad ATPK ir BK draudžiamos veikos susijusios su svetimo prekių ženklo naudojimu turėtų būti vienodos. Pavojingumas būtų vertinamas fakultatyviais nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo sudėties požymiais. Siekiant atskirti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę, BK 204 straipsnį, kaip

¹¹¹ „[...] sportinių kostiumų su žymenimis „Dolce&Gabana“ - 10 vnt., kelnų su žymenimis „Dolce&Gabana“ - 12 vnt., marškinėlių su žymenimis „Dolce&Gabana“ – 6 vnt., rankinės su žymenimis „Lacoste“ – 2 vnt., rankinės su žymenimis „Louis Vuitton“ – 4 vnt., rankinės su žymenimis „Prada“ - 1 vnt.“

minėta reikėtų papildyti komercijos tikslų požymiu. Pastarasis požymis turėtų aiškinamas, kaip pavojingesnis nei turtinės naudos siekimas, tam tikslinga būtų pasinaudoti BK 202 straipsnio požymį – versliškumas, tiksliau jo išaiškinimais kasacinio teismo praktikoje. Pavyzdžiui galimi parengiamieji darbai prekių klastojimui ar kitokios veiklos organizavimas ir vykdymas, tokios veiklos valdymas ir kitokie veiksmai, rodantys didesnę veikos pavojingumo laipsnį. Pritartina, kad kiekvienu atveju šis klausimas sprendžiamas individualiai, priklausomai nuo faktinių bylos aplinkybių.¹¹²

3.2. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atskyrimo už svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimą be leidimo, atskyrimas

Pirmame skyriuje, minėta, kad prekės ženklų teisė pripažįstama civilinės teisės pošakiu, iš ko seka, kad teisių naudoti prekės ar paslaugų ženklą suteikimas reguliuojamas civilinės teisės. Todėl siekiant baudžiamąją atsakomybę taikyti, kaip *ultima ratio* priemonę reikia nustatyti ribą tarp licencinės ar kitos sutarties pažeidimo ir BK 204 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo.

Normos blanketiškumas sąlygoja, tai kad BK 204 straipsnio dispozicijoje numatytas alternatyvios pavojingos veikos padaromos būdas – neturint leidimo, kaip ir pavojingos veikos nėra aprašomas šios normos dispozicijoje. Todėl siekiant nustatyti sąvokos turinį būtina apžvelgti prekės ženklų teisių suteikimo būdus.

Leidimas naudoti svetimą prekės ženklą suteikiamas prekių ženklų įstatyme ar kituose teisės aktuose numatyta tvarka. Teisių ir pareigų tarp prekės ženklo savininko ir besinaudojančio svetimu prekės ženklu turinį paprastai nustato licencinė, frančizės, įkeitimo (galimas pagal įstatymą ar sutartį) ar pardavimo (perdavimo) sutartis. Priklausomai nuo sutarties rūšies kinta ir naudojimosi svetimo prekės ženklu tvarka. Licencinių ir kitų¹¹³ sutarčių sudarymą reguliuoja

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-58/2013. Teismų praktika. 2013, 39, p. 370-381

¹¹³ Licencine sutartimi gali būti suteikiamos teisės dėl prekės ar paslaugų ženklo teisių trukmės, registruoto ženklo naudojimo formos, prekių ir (ar) paslaugų, dėl kurių suteikta licencija, apimties (kiekio, rūšies, kilmės), teritorijos, kurioje gali būti naudojamas ženklas, dėl licencijoto gaminamų prekių ir (ar) teikiamų paslaugų kokybės ir kitų sąlygų (PŽĮ 44 straipsnis). Licencinė sutartis gali būti išimtinė (kuomet susitariama, kad konkreti teisė suteikiama tik vienam asmeniui) arba neišimtinė (kuomet tokia teisė suteikiama keliems asmenims). Pagal CK 6.766 straipsnio „Franšizės sutarties samprata“ 1 dalį, franšizės sutartimi viena šalis (teisių turėtojas) įsipareigoja perduoti už atlyginimą kitai šaliai (naudotojui) tam tikram terminui arba neterminuotai teisę naudotis verslo tikslais išimtinių teisių, priklausančių teisių turėtojui, visuma, o kita šalis įsipareigoja už tai mokėti sutartyje nustatytą atlyginimą.

Franšizės sutartys skirstomos į: pramoninę franšizės sutartį, kuomet naudojamas išimtinėmis teisėmis teisių naudotojas gamina ir parduoda prekes; distribucijos franšizės sutartį, kuomet, naudodamasis išimtinė teise teisių turėtojas tik parduoda prekes ir paslaugų franšizės sutartį, kuomet naudodamasis išimtinė teise teisių turėtojas teikia paslaugas.

PŽĮ, civilinis kodeksas, Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo ir kiti teisės aktai.

Probleminiai šio reguliavimo aspektai, autorės nuomone, susiję su ribos nustatymu kokie minėtų sutarčių pažeidimai spręstini įprastine civiline tvarka, o kokie yra tiek šiurkštūs, kad gali būti prilyginami, naudojimosi svetimu prekės ženklu be leidimo ir taikoma baudžiamoji atsakomybė.

Pagal PŽĮ 45 straipsnį „Teisės į ženklą įkeitimas ar areštas“ teisė į ženklą gali būti įkeista ar areštuota (laikina apribota teisė naudoti, valdyti ženklą arba juo disponuoti) Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka ir įrašomi į Lietuvos Respublikos prekių ženklų registrą. Autorės nuomone, šis prekės ženklo teisių perleidimo būdas analizuojamai problemai nėra aktualus.

Atkreiptinas dėmesys į atvejus kuomet leidimai įgyjami „dėl akių“. Kaip antai prekės ženklą leista naudoti vienoje teritorijoje, kas pateisina, žymėtų prekių laikymą ir gabenimą, bet kokioje teritorijoje. Tačiau pateikiant prekes realizuoti kitoje nei numatyta licencinėje (ar kitoje) sutartyje *de facto* asmuo pateikia realizuoti prekes be leidimo.

Autorės nuomone, ne bet koks minėtas (ar kitas) pažeidimas gali sukelti baudžiamąją atsakomybę. Manytina, kad teritorija, kurioje platinama turi ne tik būti nenurodyta licencinėje sutartyje, bet ir žymiai didesnė, kas sąlygoja nepagrįsta naudą subjektui. Pažymėtina, kad licencinės (ar kitos) sutarties sąlygų, susijusių su teritorija, pažeidimas gali sąlygoti konkurencijos teisės normų pažeidimą. Analogiškai turėtų būti vertintini ir kiti licencinių (ar kitų) sutarčių pažeidimai, t. y. pirma įsitikinama jų šiurkštumu ir tik tada spendžiama, ar civiliniai teisiniai santykiai transformavosi į baudžiamuosius. T. y. įsitikinama tiek veikos, tiek subjekto pavojingumu.

Kriterijų, padėsiančių atskirti baudžiamąją ir civilinę atsakomybes, išskyrimas tikslingas tinkamam BK 204 straipsnio taikymui. Kasacinis teismas šiuo aspektu dėl BK 204 straipsnio nepasisakė, tačiau išplėtotą praktiką dėl civilinės ir baudžiamosios atsakomybės atskyrimo turto iššvaistymo (BK 184 straipsnis) ir turto pasisavinimo (BK 183 straipsnis) bylose. Autorės nuomone, tikslinga pasinaudoti minėta kasacine praktika ir išskirti analizuojamai problemai aktualias taisykles.

Šiame kontekste paminėtina Lietuvos Aukščiausiasis teismas byla Nr. 2K-7-388/2007, pagal nuteistųjų V. P. ir K. P. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2006 m. gruodžio 22 d. nuosprendžio, kuriuo: V. P. nuteistas pagal BK 184 straipsnio 2 dalį, K. P. nuteistas pagal BK 184 straipsnio 2 dalį, kurioje nurodoma: „*sudarant sutartis dėl materialinių vertybių tarp asmenų paprastai atsiranda civiliniai teisiniai santykiai. Jie gali peraugti į baudžiamuosius*

teisinius santykius, esant tam tikroms papildomoms sąlygoms.”¹¹⁴ Toliau teismas apibūdinamas minėtas sąlygas nurodo: „Šios sąlygos yra susijusios su sudarytų civilinių sutarčių vykdymo objektyviu apsunkinimu, kai viena šalių sąmoningai neteisėtais veiksmais užkerta kelią vykdyti sutartį. Tais atvejais, kai vengiama įvykdyti turtines prievoles, svarbiausia nustatyti, kiek kaltinamas asmuo savo sąmoningais veiksmais sumenkino kreditoriaus galimybes atkurti pažeistą teisę civilinio proceso priemonėmis. Jei kreditoriaus teisės atkūrimas tampa neperspektyvus dėl sąmoningų skolininko veiksmų, jo sukkelto nemokumo, laikytina, kad veika peržengė civilinių teisinių santykių ribas”¹¹⁵

Kasacinis teismas bendriausiai išskiria dvi civilinių teisinių santykių transformavimosi į baudžiamuosius, sąlygas. Pirma, šalies sąmoningi veiksmai apsunkinant sutarties vykdymą. Antra, tai, kad dėl pastarųjų veiksmų kitos sutarties šalies galimybė gintis civilinėmis priemonėmis sumenkinama ar apkritai išnyksta. Autorės nuomone, laikytina, kad pastaroji sąlyga išpildyta ir tais atvejais kai dėl nusikalstamos veikos subjekto sąmoningų veiksmų neįmanoma nustatyti licencinės (ar kitos) sutarties pažeidimo apimties.

Jeigu licencinė (ar kita) sutartis dėl prekių ženklų teisių suteikimo yra atlygintina, joje nustatomi ir finansiniai įpareigojimai. Autorės nuomone, vertinant tokio pobūdžio kaltininko veiksmus, reikėtų vadovautis jau esama kasacine praktika susiformavusia aiškinant kitas nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai. Pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla pagal nuteistojo J. K. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 15 d. nuosprendžio, kuriuo J. K. nuteistas pagal BK 184 straipsnio 2 ir 4 dalis ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 28 d. nutarties atmesti apeliacinį skundą, nurodoma: 1) „ar padaryta nusikalstama veika, atsižvelgtina į tai, ar turto savininkas galėjo apginti savo interesus civiline tvarka, 2) ar asmuo, kuriam turtas patikėtas, [...] slapstėsi, slėpė, naikino turtą ar atliko kitus neteisėtus veiksmus, apsunkinančius turto grąžinimą.“¹¹⁶

Prekių ženklų savininko teisių įgyvendinimo apsunkinimas BK 204 straipsnio prasme galėtų būti prekių parduodamų šurkščiai pažeidžiant licencinę (ar kitą) sutartį neįtraukimas į buhalterinę apskaitą, sandėliavimo ar kitus dokumentus, kuriuose įprastai atsispindi duomenys susiję su šurkščiai pažeidžiamomis licencinės (ar kitos) sutarties sąlygomis. Kaip antai 2014 m. lapkričio 19 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-412-119/2014, kurioje M. G. nuteistas pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 204 straipsnio 1 dalį: „[...] išvardintų

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-191/2012

prekių neoriginalumas jau yra nustatytas, [...] tai yra jo parduotuvės prekės, darytina išvada, kad šių prekių įgijimo fakto įmonėje esantys įgijimo dokumentai ir neatspindėtu, juolab, kad pagal liudytojų V. P. ir L. V. parodymus iš M. N. gauti daiktai niekada ir nebuvo įtraukti į įmonės apskaitą. [...] neoriginalios prekės nėra įtrauktos į oficialią įmonės apskaitą, nepaisant to, kad jomis buvo prekiaujama.”

Kalbant apie prekių ar kokybės reikalavimus numatomus licencinėje (ar kitoje) sutartyje, autorės nuomone, baudžiamoji atsakomybė turi kilti visais atvejais, jei dėl kokybės reikalavimų nesilaikymo gaminama ar pateikiama rinkai prekė, pažymėta svetimu prekių ar paslaugų ženklu yra pavojinga sveikatai ar gyvybei. Pavyzdžiui, gaminant ir tiekiant rinkai svetimu prekės ženklu, kuris nurodo, kad jo produkcija be gliuteno. Tokiu atveju vienas produkto sudėties privalomas reikalavimas - gliuteno nebuvimas, pažeidžiant šį kokybės reikalavimą, bus keliama grėsmė sveikatai asmenims, kurių organizmas netoleruoja gliuteno t. y. daugeliui subjektų kurie suinteresuoti pirkti būtent produkciją be gliuteno.

Daroma išvada, kad BK 204 str. naudojama sąvoka – neturint leidimo – reiškia susitarimo tarp prekių ar paslaugų ženklo savininko (teisių turėtojo) ir asmens kuriam suteikiamas pastarosios teisės licencinės, frančizės, įkeitimo, perdavimo sutarties pagrindu, nebuvimą. Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, taip pat daroma išvada, kad baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma, esant leidimui, tačiau šiurkščiai pažeidžiant susitarimą ir sąmoningai konkrečiais veiksmais apsunkinant prekės ar paslaugų ženklo savininko galimybes civilinėmis priemonėmis apginti savo pažeistas teises arba dėl licencinės sutarties pažeidimų pobūdžio prekė ar paslauga, pažymėta svetimu prekių ar paslaugų ženklu tampa pavojinga sveikatai ar gyvybei.

IŠVADOS

1. Intelektinės nuosavybės objektų įvairovė lemia jos įtaką įvairialypiam žmonijos tobulėjimui, verslo santykiams (kitoms viešojo intereso apraiškoms), todėl baudžiamoji atsakomybė kaip priemonė apsaugoti viešąjį interesą būtina. Intelektinės nuosavybės apsauga grindžiama tiek darbo, tiek utilitarine teorijomis, todėl reguliavimas baudžiamuoju lygmeniu turi būti toks, kad būtų išlaikyta pusiausvyra, tarp intelektinės nuosavybės teisės savininko teisių apsaugos būtinumo ir viešojo intereso. Taigi, neturi būti nustatinėjamas pernelyg griežtas reguliavimas, kuris galėtų stabdyti tolesnį intelektinės nuosavybės objektų tobulėjimą ir naujų kūrimą;

2. BK 204 straipsnio pagrindinė vertybė yra ekonomika ir verslo tvarka, papildomos –

prekės ženklo savininko teisės, vartotojo teisės, sveikata ir gyvybė (atsižvelgiant į dalyko pavojingumą);

3. BK 204 straipsnio esamos dispozicijos dalykas yra prekė, pažymėta identišku saugomam prekės ženklui, ir prekė, pažymėta klaidinančiai panašiu į saugomą prekės ženklą. BK 204 straipsnio dalyku, siekiant užtikrinti kriminalizavimo pakankamumą ir normos atitikimą tarptautiniams reikalavimams, taip pat turi būti laikomi identiškai saugomiems prekės ženklai ir klaidinančiai panašūs į saugomus prekės ženklai;

4. BK 204 straipsnio dispozicijoje yra dvi nusikalstamų veikų sudėty: pirmą – formalioji (tas, kas neturėdamas leidimo svetimu prekių ženklu pažymėjo didelį prekių kiekį ar pateikė jas realizuoti), antra – materialioji (tas, kas neturėdamas leidimo svetimu pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu ir dėl to padarė didelės žalos).

5. Objektiveji požymiai - kiekis ir (neturtinė) žala (turtinė – 150 MGL) yra vertinamieji:

5.1. Kiekio požymis teismų praktikoje paprastai neanalizuojamas. Nedidelis kiekis vertingų, prabangaus prekės ženklo klastočių gali daryti didesnius nuostolius, nei didelis kiekis pigių ar ne tiek prabangių prekės ženklų, padirbinių. Šio požymio buvimas dispozicijoje neatspindi veikos pavojingumo, todėl netikslingas.

5.2. Žalos požymis keistinas komercijos tikslų požymiu dėl probleminių aspektų, kylančių atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybę.

6. BK 204 straipsnyje numatytos pavojingos veikos yra alternatyvios. Žymėjimo požymis, atsižvelgiant į BK 204 straipsnio dalyko trūkumus, keistinas bendresniu požymiu – (prekių pažymėtų svetimu prekės ženklu ar svetimo prekės ženklo) gamyba (gaminimas).

7. Komercijos tikslų turinys gali būti atskleidžiamas atsižvelgiant į šio požymio aiškinimą BK 192 straipsnyje t. y. kaip tiesioginės, netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos siekimas.

8. BK 204 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika gali būti padaromas tiesiogine ir netiesiogine tyčia. Tyčios turinį gali padėti atkleisti objektyvūs požymiai, liudytojų parodymai. Akcentuotinas ir BK 204 straipsnio subjekto žinojimas apie prekių ar teikiamų paslaugų originalumą.

9. Atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisės civilinę prigimtį ir nustatytą administracinę atsakomybę už pramonės nuosavybės teisės pažeidimus, kyla baudžiamosios, administracinės ir civilinės atsakomybės už pasinaudojimą svetimu prekių ar paslaugų ženklu, atskyrimo problema.

9.1. Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atskyrimas probleminis dėl esmingai besiskiriančių normos sudėčių. ATPK 214²⁷ ir BK 204 straipsniuose numatytos

skirtingos draudžiamos veikos, nors tikslingesnis reguliavimas būtų numatant vienodas draudžiamas veikas, tačiau nustatant papildomus pavojingumą rodančius požymius. Veikos tikslo aspektu, dabartinis reguliavimas administracine tvarka leidžia bausti *de facto* tik juridinius asmenis ir verslininkus. Tuo tarpu BK 204 straipsnyje nesant turtinės naudos požymio į baudžiamosios atsakomybės taikymo sritį patenka ir mažiau pavojingi vartotojai. Todėl BK 204 straipsnio dispoziciją reikėtų papildyti komercijos tikslų požymiu, kurio turinys turėtų rodyti didesnę pavojingumą nei turtinės naudos siekimo požymis.

9.2. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atskyrimo problema taikant BK 204 straipsnį kyla tuomet, kai leidimas naudoti svetimą prekės ar paslaugų ženklas gautas tik „dėl akių“. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma esant leidimui (licencinė sutartis, frančizė), tačiau šiurkščiai pažeidžiant susitarimą. Išskirtini bendrieji baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atskyrimo kriterijai, susiję su subjekto sąmoningais konkrečiais veiksmais siekiant apsunkinanti prekių ar paslaugų ženklo savininko galimybes civilinėmis priemonėmis apginti savo pažeistas teises. Taip pat, išskirtini specialieji požymiai: dėl licencinės sutarties pažeidimų pobūdžio prekė ar paslauga, pažymėta svetimu prekių ar paslaugų ženklu tampa pavojinga sveikatai ar gyvybei ir subjekto sąmoningi veiksmai dėl kurių neįmanoma nustatyti licencinės (ar kitos) sutarties pažeidimo apimties (disponavimas klastotomis prekėmis nefiksuojamas juridinio asmens dokumentuose).

PASIŪLYMAI

Siūlomas BK 204 straipsnis:

204 straipsnis. Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas

1. Tas kas, komercijos tikslais, neturėdamas leidimo pagamino svetimą prekės ženklą ar svetimu prekės ženklu pažymėtą prekę, gabeno, laikė ar pateikė tokias prekes realizuoti, arba pasinaudojo svetimu paslaugų ženklu,

baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas kas, padarė pirmoje straipsnio dalyje numatytas veikas, jei prekės ar paslaugos sukėlė ar galėjo sukelti žalą sveikatai ar gyvybei,

baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki keturių metų.

3. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta veika yra nusikalstama ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo.

4. Už šiame straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką atsako ir juridinis asmuo.

NAUDOTA LITERATŪRA:

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. vasario 26 d. nuosprendis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/20101A-57/2010
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vyriausybės žinios. 1985, Nr. 1-1
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 17(1) straipsniu įstatymas. Valstybės žinios. 2009, Nr. 87-3663.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262
6. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
7. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844
8. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vyriausybės žinios. 1961, Nr. 18-147
9. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje nr. 1-749-487/2008.

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

10. 2015 m. kovo 19 d. *Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai)*, Nr. AB-42-1, *Teismų praktika* Nr. 42
11. Akmenės rajono apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. spalio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-875/2012;
12. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 27 d. nuosprendžio byloje Nr. 2K-7-76/2012
13. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-418/2012;
14. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57/2010;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-35/2011. *Teismų praktika*. 2011, 35
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85/2013
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m.

- vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-58/2013
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007
 19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje Nr. 2K-191/2012
 20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas
 21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas
 22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas
 23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. rugsėjo 17 d. nutarimas
 24. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje nr. 1-749-487/2008

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai:

25. Europos Sąjungos ir jos valstybių narių, Australijos, Japonijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinių Meksikos Valstijų, Kanados, Korėjos Respublikos, Maroko Karalystės, Naujosios Zelandijos, Singapūro Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos prekybos susitarimas dėl kovos su klastojimu projektas
26. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios. 1996, Nr. 75-1796
27. Pasaulio prekybos organizacijos Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620
28. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987)

Europos Sąjungos teisės aktai:

29. 1998 m. spalio 15 d. Europos Komisija Žalioji knyga dėl kovos su produktų ir paslaugų klastojimu ir piratavimu Vidaus rinkoje (COM (98) 569)
30. 2000 m. lapkričio 30 d. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Žaliosios knygos dėl kovos su produktų ir paslaugų klastojimu ir piratavimu Vidaus rinkoje (COM (2000) 789)
31. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (OL 2004 L 157/45).
32. 2005 m. liepos 12 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių

- apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais [2005] KOM276
33. 2006 m. balandžio 26 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais [2005] KOM(2005) 276
 34. 2010 m. birželio 30 d. Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto Nuomonės projektas, pateiktas Biudžeto komitetui, dėl Parlamento pozicijos dėl 2011 m. biudžeto projekto su Tarybos pakeitimais. III skirsnis. [2010] (2010/2001(BUD)), p. 5
 35. 2012 m. balandžio 16 d. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis“. Briuselis, 2011.9.20 KOM(2011)
 36. Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartija. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. [2010] Nr. 2010/C 83/02
 37. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d. [2007] OL C 306

Monografijos ir straipsnių rinkiniai:

38. Birštonas, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010
39. Abramavičius, A., *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas, I dalis. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2009.
40. Correa, C. Trade related aspects of intellectual property rights: a commentary on the TRIPS agreement. Oxford: Oxford University Press, 2007.
41. Geiger, Ch., *et al. Criminal Enforcement of Intellectual Property: A Handbook of Contemporary Research (Research Handbooks in Intellectual Property)*. United Kingdom: MPG Books group, 2012
42. Matthies, C., *et al. Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*, RAND Corporation, 2009
43. Matulionytė R., *Skaitmeninės bibliotekos: kūrinų našlaičių direktyvos įgyvendinimas Lietuvoje*. Mokslo studija. Lietuvos teisės institutas.[interaktyvus], [žiūrėta 2015-04-27] <http://teise.org/data/Skaitmenines-bibliotekos.pdf>
44. P. Kujalis. Mykolo Romerio universiteto elektroninių studijų aplinka. [žiūrėta 2013-02-28]

https://moodle.mruni.eu/pluginfile.php/20081/mod_resource/content/0/Baudzimoji/fcontent.html

45. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė, Pirmoji knyga, Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006
46. Švedas, P. *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011
47. Vaver, D. *Intellectual Property Rights – Critical Concepts in Law*. Part 5. United Kingdom: MPG Books group, 2006
48. World Intellectual property organization *Understanding Industrial property*. WIPO Publication [interaktyvus] No. 895(E), Switzerland [žiūrėta 2015-04-27] http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/895/wipo_pub_895.pdf
49. World Trade Organization 2009 January 26 Report of the Panel No. WT/DS362/R *China – Measure Affecting the protection and of intellectual property rights*. p. 82-87, 96, 105.
50. Дозорцев, В. А. *Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации. Сборник статей*. Москва: Статут. 2005, с. 32-51

Moksliniai straipsniai:

51. Fedosiuk, O. *Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (Ultimo ratio): teorija ir praktika*. Jurisprudencija. 2012, 19(2): 715–738
52. Kiškis, M. Intelektinės nuosavybės teisių doktrinos, Teisė. 2009, 73: 24 – 37
53. Kiškis, M., Krikščionaitis, M., Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimas: metodologiniai aspektai. Teisė. 2008, 68: 37-50
54. Laurinavičius, A. *Komerciniai ženklai kaip tarptautinės rinkos apsaugos konceptas*. Intelektinė ekonomika. 2008, 1(3): 29–40
55. Nevera, A. Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus problemos: nacionaliniai ir tarptautiniai aspektai. Jurisprudencija. 2007, 8(98): 48–53
56. Ramanauskas, G. *Intelektinės nuosavybės gynimo naujovės*. Juristas [interaktyvus]. 2008, 9. [žiūrėta 2015-04-27]. http://www.teisescentras.lt/index.php/lt/INTELEKTINES_NUOSAVYBES_GYNIMO_NAUJOVES.
57. Sugden, P., *How long is a piece of string? The meaning of “commercial scale” in copyright piracy*. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. 2009, 31(4): 202-212

58. Švedas, G. *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. Teisė. 2012, 82: 12 - 25
59. Švedas, P. Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Teisė. 2010, 77: 181 – 193
60. Želvys, A. Prekių ženklo licencinės sutarties ir frančizės sutarties santykis. Teisė. 2009, 73: 149 – 157
61. Adam, A. *What is "commercial scale"? A critical analysis of the WTO panel decision in WT/DS362/R*. Sweet & Maxwell and its Contributors. 2011, 33(6): 342-348

Tarptautinių teismų sprendimai:

62. Byla C-324/09, *L'Oréal SA ir kt. prieš eBay International AG ir kt.* [2011] ECRI I-6011
63. Generalinio advojato Niilo Jääskinen išvada byloje C-324/09, *L'Oréal SA ir kt. prieš eBay International AG ir kt.* [2011] ECRI I-6011

ANOTACIJA

Šiuolaikiniame pasaulyje susiduriama su didžiuliais klastojimo mastais, be tiesioginės žalos intelektualinės nuosavybės teisių turėtojams, tai ir dirva plėtotis organizuotam nusikalstamumui. Puiki to paskata kriminalizuotų pažeidimų neapibrėžtumas. Šiame straipsnyje analizuojamas vienas iš šios problemos aspektų Lietuvoje t.y. BK 204 straipsnio taikymo problemos, jų sąsajos bei tarptautinių dokumentų įtaka (ribojimai) normos turiniui. Bandomos pateikti dalyko apibrėžimą, pateikiamos normos aiškinimo bei nusikalstamos veikos sudėties papildymo pasiūlymus.

ANNOTATION

The modern world faces huge scale of counterfeiting; in addition to direct damage to the holders of intellectual property rights this is also a soil for the development of organised crime. A perfect incentive comes from the uncertainty of criminalised offences. This article analyses one of the aspects of this problem in Lithuania, i.e. the problems of application of Article 204 of the Criminal Code (CC), their connections and the impact (limitations) of the international instruments on the content of the norm. The attempt is made to give a definition of the subject along with provision of suggestions on the interpretation of the norm and on supplementing the elements of the offence.

SANTRAUKA

Tiek Lietuvoje, tiek pasaulyje itin opi problema- klastotės. Savavališkas svetimų prekių

ar paslaugų ženklų naudojimas (žymėjimas ar realizavimas) ne tik pažeidžia jų savininkų intelektinę nuosavybę, bet ir vartotojų teises bei daro žalą ekonomikai, verslo tvarkai. Didelis klastotų vaistų paplitimas verčia susirūpinti dėl klastočių žalos sveikatai ir gyvybei. „*Klastojimas (...) tapo patrauklia veikla, kaip ir kita organizuota plataus masto nusikalstama veika, pavyzdžiui, neteisėta prekyba narkotikais. Nerizikuojant būti nubaustam didelėmis bausmėmis, galima gauti daug pelno*¹¹⁷“, be to tai dar viena niša neteisėtai gautų lėšų legalizavimui. Siekiant keisti, matomas, neigiamas tendencijas reikalinga ir suderinta efektyvi intelektinės nuosavybės apsaugos sistema.

Magistriniame darbe „Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimo nusikalstamos veikos (Baudžiamojo kodekso 204 straipsnis) aiškinimo ir taikymo problemos“ analizuojama BK 204 straipsnio dispozicijos sudėties požymiai, išskiriami probleminiai normos taikymo ir aiškinimo aspektai, siūlomi galimi sprendimo būdai. Darbe analizuojami nacionaliniai, užsienio ir tarptautiniai teisės aktai, jų projektai, tarptautinių institucijų išsakytos pozicijos, mokslinė doktrina ir teismų praktika, aktuali BK 204 straipsnio dispozicijos aiškinimui. Šios analizės pagrindu nagrinėjamos: kaip pagrindinės darbo ir utilitarinės intelektinės nuosavybės apsaugos pagrindų teorijos, jų įtaka intelektinės nuosavybės objektų apsaugos kriminalizavimui; BK 204 straipsnio sudėties požymiai, siūloma atsisakyti kiekio, žalos požymių ir dispoziciją papildyti komercijos tikslų požymiu; dalyko pavojingumo sveikatai ir gyvybei problemos, siūloma BK 204 straipsnį papildyti kvalifikuota sudėtimi; BK 204 straipsnio sudėties rūšies nustatymo problemos ir išskiriamos dvi sudėty, materialioji ir formalioji; baudžiamosios administracinės ir civilinės atsakomybės už svetimo prekių ženklo naudojimą neturint leidimo atskyrimo problemos. Atliktos BK 204 straipsnio sudėties požymių analizės pagrindu darbe daromos išvados. Jų pagrindu siūloma BK 204 straipsnio dispozicija.

SUMMARY

Counterfeits are a very painful problem both in Lithuania and the world. Unauthorised use of another's trademarks or service marks (labelling or realisation) not only violates the intellectual property of their owners, but also the rights of consumers as well as harms the economy and business order. High prevalence of counterfeit medicines gives cause for concern in relation to counterfeits causing harm to health and life. “*Counterfeiting (...) has become lucrative activities in the same way as other large-scale organised criminal activities, such as*

¹¹⁷ 2005 m. liepos 12 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais (KOM(2005) 276) p.1.

*drug trafficking. Lots of profit can be made without any risk of serious punishments*¹¹⁸, moreover, it is another niche for legalisation of illegally obtained assets. Harmonized and efficient intellectual property protection system is necessary in order to change these visible negative trends.

The Master's thesis called *The Problems of Interpretation and Application of the Offence for the Use of Another's Trademark or Service Mark (Article 204 of the Criminal Code)* analyses the constituent elements of the disposition of Article 204 of the CC, distinguishes the problematic aspects in the application and interpretation of the norm and proposes possible ways of solution. The thesis examines national, foreign and international legislation, its drafts, the positions voiced by international institutions, the scientific doctrine and case-law relevant to interpretation of the disposition of Article 204 of the CC. On the basis of this analysis the following is examined: the fundamental labour and utilitarian intellectual property protection framework theories, their influence on criminalisation of protection of intellectual property objects; the constituent elements of Article 204 of the CC, proposing to abandon the elements of quantity and damage and to supplement the disposition with the element of commercial purposes; the problems of hazardousness of the subject to health and life, proposing to supplement Article 204 of the CC with the qualified elements; the issues of determination of the type of the elements of Article 204 of the CC, identifying two types of elements: substantive and formal; the problems of separation of the criminal administrative and civil liability for the use of another's trade mark without authorisation. Finally, the conclusions are drawn in the thesis resulting from the analysis of the constituent elements of Article 204 of the CC. These conclusions form the basis for the proposed disposition of Article 204 of the Criminal Code.

¹¹⁸ The European Commission proposal of 12 July 2005 for a European Parliament and Council directive on criminal measures aimed at ensuring the enforcement of intellectual property rights and proposal for a Council framework decision to strengthen the criminal law framework to combat intellectual property offences (KOM(2005) 276) p.1.